

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Anna Dvořáková

Spory o dědické právo

Diplomová práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Spory o dědické právo“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 16. 12. 2020

.....

Anna Dvořáková

Tímto děkuji vedoucí mé diplomové práce paní JUDr. Janě Petrov Křiváčkové, Ph.D. za trpělivost, odborné vedení, cenné rady a připomínky, kterými mi pomohla k vypracování této práce. Také bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu během studia a za to, že ve mě vždy věřili.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	5
Úvod.....	6
1. Význam pozůstalostního řízení a jeho právní úprava.....	8
1.1 Charakter a účel pozůstalostního řízení.....	8
1.2 Současná právní úprava a postup před vznikem sporu.....	9
1.3 Spory o dědické právo v kontextu pozůstalostního řízení.....	12
2. Podoby sporů o dědické právo.....	14
2.1 Postup soudního komisaře pro případ nesporných skutečností.....	15
2.2 Postup soudního komisaře pro případ sporných skutečností.....	18
2.2.1 Pokus o smírné řešení.....	19
2.2.2 Osoba odkazovaná na sporné řízení.....	21
2.2.3 Usnesení soudního komisaře a na něj navazující žaloba.....	24
2.2.3 Řízení před soudem a vliv žaloby na pozůstalostní řízení.....	30
3. Spory o dědické právo v případě vydědění.....	34
3.1 Nepominutelný dědic v postavení věřitele.....	35
3.2 Vydědění nepominutelného dědice jako spor o dědické právo.....	39
Závěr.....	43
Bibliografie.....	46
Abstrakt.....	51
Abstract.....	51
Klíčová slova.....	52
Key words.....	52

Seznam použitých zkratk

Právní přepisy:

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

ZŘS – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

LZPS – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Soudy:

NS – Nejvyšší soud

ÚS – Ústavní soud

MSPH – Městský soud v Praze

Úvod

Právo dědické bylo, a také vždy bude oblastí blízkou každému z nás, neboť okamžikem rozhodujícím pro aktivaci norem pod něj spadajících je smrt člověka. Smrt představuje zatěžkávací zkoušku vzájemných vztahů mezi sourozenci, rodiči, dětmi i přáteli, tedy mezi blízkými osobami. V rámci pozůstalostního řízení může totiž docházet k různým situacím a zvratům, často směřujícím k emocionálnímu vypětí všech zúčastněných. Zejména může docházet k bojům o majetek, který po sobě zůstavitel zanechal. Přestože má zůstavitel možnost poměrně přesně ovlivnit způsob, jakým bude s jeho pozůstalostí naloženo, často je po jeho smrti sporné, kdo vlastně bude dědit. Co se stane v případě, kdy je naše dědické právo ohroženo jiným potencionálním dědicem? Co když někdo například v pozůstalostním řízení předloží falešnou závěť, aby nás záměrně vyloučil z dědického práva? Jakou procesní ochranu nám v tomto případě dává zákonodárce k dispozici? Na tyto i další otázky dává odpověď právě tato diplomová práce.

Přestože se jedná o problematiku různorodou a v praxi často řešenou, neexistuje na téma sporů o dědické právo mnoho odborných publikací. Naopak se většinou jedná o tematiku poněkud zanedbávanou. Je přitom nezbytně nutné, aby v této otázce panovala jasná představa procesního postupu, který musí být při jejím řešení dodržen. V zákoně přitom nalezneme pouze několik málo ustanovení, které se k problematice sporů o dědické právo vyjadřují. Současná právní úprava zakotvuje dvě podoby sporů o dědické právo. Jednu z nich může soudní komisař vyřešit právním posouzením přímo v pozůstalostním řízení (§ 169 ZŘS). Druhá podoba je z hlediska procesního postupu o něco složitější (§ 170 ZŘS). K vyřešení takových sporů je totiž nutné prokazování skutečností, které jsou mezi dědici sporné. Soudní komisař v těchto případech vydává usnesení, jímž jednoho nebo více účastníků se sporným dědickým právem odkáže k podání žaloby. Tyto spory tak řeší soud ve sporném řízení.

Je také nutné reflektovat, že se úprava dědického práva hmotného i procesního oproti předchozí právní úpravě před rokem 2014 značně rozšířila. Spolu se zavedením nové koncepce soukromého práva, nastíněné v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku (dále jen „OZ“), proběhla též rozsáhlá vlna novelizací procesních předpisů. Nově se otázka sporů o dědické právo objevila i v úpravě hmotného práva, spolu se sporem o dědické právo v případě vydědění (§ 1672 a 1673 OZ). Jedná se v případě vydědění o spor řešený obdobně jako spor o dědické právo, nebo bychom na tyto spory měli nahlížet jinak? V této zákonem nově zakotvené oblasti neexistuje mezi odborníky a judikaturou shoda, navíc se pohled na tuto problematiku v průběhu let poměrně razantně mění.

S ohledem na vše výše uvedené jsem si stanovila následující výzkumné otázky. První z nich se týká sporů o dědické právo řešených mimo pozůstalostní řízení. Může soudní komisař usnesením vydávaným dle § 170 odst. 1 ZŘS ovlivnit účastenství osob odkazovaných k podání žaloby v pozůstalostním řízení? Jinými slovy může svým usnesením způsobit, že bude odkázaná osoba nadále účastníkem pozůstalostního řízení i v případě neúspěchu ve sporu? Druhá otázka je zaměřena na procesní řešení sporu o dědické právo v případě vydědění, konkrétně kdy je možné použít § 1673 odst. 2 OZ. Řeší se spory ohledně vydědění nepominutelných dědiců stejným postupem jako spory o dědické právo?

Na tyto otázky navazují následující hypotézy. První z nich je, že chybné usnesení soudního komisaře dle § 170 odst. 1 ZŘS může mít vliv na právní účinky rozhodnutí soudu v pozůstalostním řízení. Druhá se pak týká problematiky vydědění, a sice, že spor v případě vydědění nemusí být vždy řešen procesním postupem stanoveným pro spor o dědické právo.

V této práci je využita metodologie běžně užívaná pro výklad práva, jež si klade za cíl nalézt „*přípustná kritéria (argumenty), na kterých mají soudci zakládat svá rozhodnutí.*“¹ K nalezení těchto argumentů je uplatněn především výklad jazykový, teleologický a systematický, místy i historický, komparativní a logický. Vzhledem k tomu, že každá metoda výkladu směřuje k jinému výkladovému cíli, lze užitím vícero výkladových metod dospět k několika možným interpretacím téhož ustanovení.² Nalezením vícero interpretací a jejich porovnáním je pak možné snáze dospět k řešení, které je v tom kterém případě nejadekvátnější. V práci je kladen důraz taktéž na analýzu a kritické zhodnocení stávající judikatury, stejně jako na rozbor a komparaci postojů právních odborníků v předmětné oblasti.

Práce je obsahově rozdělena do tří kapitol. První z nich se v krátkosti zabývá významem pozůstalostního řízení jako celku, dále pak právní úpravou sporů o dědické právo a jejich místem v kontextu celého řízení. Druhá kapitola dopodrobna rozebírá dvě podoby sporů o dědické právo, jež vyplývají ze zákona. Zaměřuje se především na úlohu soudního komisaře ve sporech založených na rozdílných skutkových tvrzeních presumptivních dědiců a obsahové náležitosti, jež musí splňovat usnesení vydávané dle § 170 ZŘS. Třetí kapitola nastiňuje aktuální otázky a možnosti řešení sporů o vydědění a jeho možných podobách v praxi. Především porovnává rozdílné odborné pohledy na procesní postup soudního komisaře a snaží se z nich vydedukovat dostatečně podložený závěr pro řešení dílčích situací.

¹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 7.

² Tamtéž, s. 80-81.

1. Význam pozůstalostního řízení a jeho právní úprava

Abychom se mohli začít plně věnovat samotným sporům o dědické právo, je vhodné se nejprve v krátkosti zaměřit na samotné pozůstalostní řízení, v jehož rámci předmětné spory vznikají. Především je nutné si nastínit význam tohoto řízení a také postup soudu předtím, než vůbec může spor o dědické právo vzniknout.

1.1 Charakter a účel pozůstalostního řízení

S pozůstalostním řízením se za život setká téměř každý z nás. Jedná se o řízení, které je svým významem nezastupitelné. Pro lidi je přirozené, že za svůj život nashromáždí určitý objem jmění. Po smrti člověka však nastává otázka, co se s ním bude dít dál. Co se stane s případnými pasivy zůstavitele a komu případnou aktiva? Jak se vypořádá společné jmění manželů zaniklé smrtí? A co když zde není žádná osoba, která by byla způsobilá dědit? Význam pozůstalostního řízení spočívá v mnoha aspektech. Jednak je v něm zkoumáno, zda se zůstavitel rozhodl zanechat pořízení pro případ smrti či nikoliv. V návaznosti na toto zjištění se pak stanoví okruh osob, které vstupují do práv a povinností zůstavitele, ať už se jedná o dědice, odkazovníky či jiné příslušné subjekty. Dalším významným úkolem tohoto řízení je stanovení rozsahu majetku tak, aby pokud možno nic, co po sobě zůstavitel zanechal, nezůstalo nevypořádáno. Stejně tak musí být v pozůstalostním řízení vyřešeny dluhy zůstavitele, aby jeho smrtí nedošlo ke krácení věřitelů. Kýženým výsledkem pozůstalostního řízení je pak vydání rozhodnutí, ve kterém jsou všechny tyto skutečnosti s konečnou platností vyřešeny.³

Právní teorie řadí pozůstalostní řízení mezi tzv. řízení nesporná.⁴ Důvodem pro toto označení je mimo jiné fakt, že potenciální dědicové coby účastníci pozůstalostního řízení nejsou v kontradiktorním postavení žalobce a žalovaného, tedy nestojí v řízení proti sobě. Smyslem nesporných řízení je především uspořádání poměrů účastníků do budoucna, nikoliv snaha o objasnění skutečností, které jsou mezi stranami sporné. Účelem pozůstalostního řízení je tak „vypořádání majetkových vztahů po smrti člověka.“⁵ Přestože označení „nesporná řízení“ může vyvolávat představu o tom, že v jejich průběhu není prostor pro případné spory, jde pouze o dojem vyvolaný zvolenou terminologií. Jelikož je pozůstalostní řízení zaměřeno na zjištění jmění zůstavitele a určení možných dědiců, mohou v jeho rámci ohledně těchto skutečností vznikat mnohdy velmi

³ Shodně: Nález Ústavního soudu ze dne 9. listopadu 2005, sp. zn. I. ÚS 261/03.

⁴ HAMUŽÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces: Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 112.

⁵ Tamtéž.

komplikované spory. Některé z nich lze řešit přímo v rámci probíhajícího řízení o pozůstalosti, většina z nich se však meritorně řeší mimo toto řízení.⁶

1.2 Současná právní úprava a postup před vznikem sporu

Z hlediska právní úpravy bylo pozůstalostní řízení do 31. 12. 2013 součástí zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“). Od 1. 1. 2014 se tato problematika přesunula do samostatného zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“). Tento zákon vznikl v souvislosti s rekodifikací soukromého práva, jejímž cílem bylo vytvořit komplexní právní úpravu. V rámci této rekodifikace vešla v účinnost celá řada dalších právních předpisů, v čele s již zmiňovaným OZ neboli novým hmotněprávním kodexem soukromého práva. Společně s modifikací již existujících institutů přinesl OZ řadu institutů nových, dosud nezavedených. Jejich existenci bylo nutno odpovídajícím způsobem reflektovat v procesněprávních předpisech, stejně jako případné změny v terminologii zákona. Zákonodárce se rozhodl jít cestou vytvoření nového procesního zákona především proto, že OSŘ byl za dobu jeho účinnosti již nescetněkrát novelizován a jeho úprava začínala být značně nepřehledná. Zároveň stála za vznikem nového předpisu snaha o dostatečnou a efektivní procesní ochranu subjektivních práv. Díky tomuto kroku OSŘ nadále obsahuje pouze řízení sporná, zatímco řízení nesporná a tzv. jiná zvláštní řízení se přesunula do ZŘS.⁷ Je ovšem nutno zdůraznit, že mezi těmito dvěma procesními předpisy funguje vztah obecné a zbytkové subsidiarity. Tedy jak vyplývá z § 1 odst. 3 a 4 ZŘS, stále je možné v omezené míře užívat ustanovení OSŘ i na pozůstalostní řízení.⁸

Oproti předchozí právní úpravě došlo v ZŘS k terminologické změně v názvu samotného řízení. Dřívější řízení o dědictví tak bylo nově nazváno řízením o pozůstalosti. Tato změna vyplývá právě z potřeby harmonizace s nově vzniklým hmotněprávním kodexem. OZ totiž rozlišuje mezi pojmy dědictví a pozůstalost. Dle OZ je pozůstalostí jmění zůstavitele ke dni jeho smrti, způsobilé přechodu na jeho právní nástupce. Na dědictví je nahlíženo jako na tu část pozůstalosti, která případně tomu kterému dědici.⁹ Fiala to vhodně komentuje tak, že „*dědici si do řízení přichází pro pozůstalost a odchází s dědictvím.*“¹⁰ Systematicky je řízení o pozůstalosti zařazeno do druhé části ZŘS. Procesněprávní úprava v § 98 až 288a ZŘS přitom navazuje na úpravu dědického práva obsaženou

⁶ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 195.

⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, Obecná část.

⁸ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 198.

⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, Obecná část.

¹⁰ FIALA, Roman. *Spory o dědické právo* [online]. *pravni prostor.cz*, 18. 7. 2019 [cit. 9. 7. 2020]. Dostupné na <<https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>>.

v OZ (§ 1475 až 1720). Určujícím okamžikem pro zahájení řízení o pozůstalosti je smrt zůstavitele nebo prohlášení zůstavitele za mrtvého. Dle § 26 odst. 1 OZ se smrt člověka prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem. Nelze-li tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem, prohlásí člověka za mrtvého i bez návrhu soud dle odst. 2 téhož paragrafu, pokud byl člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá. V rozhodnutí také určí den, který platí za den smrti. V tomto případě se jedná o prohlášení za mrtvého na základě tzv. důkazu smrti. Dále soud může prohlásit člověka za mrtvého postupem dle § 71 an. OZ, kdy se jedná o tzv. domněnku smrti. Soud tak na návrh osoby, která na tom má právní zájem, prohlásí za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel. V rozhodnutí opět určí den, který se pokládá za den smrti člověka prohlášeného za mrtvého. Máme tedy pevně stanoven časový okamžik, od kterého se nám odvíjí následný průběh pozůstalostního řízení.

Věcně příslušným soudem pro řízení o pozůstalosti je dle § 3 odst. 1 ZŘS okresní soud. Místní příslušnost se však oproti obecné zásadě § 4 odst. 1 ZŘS určuje speciálně dle § 98 téhož zákona. Primárním kritériem pro určení místní příslušnosti je místo trvalého pobytu, které měl v době smrti zůstavitel evidováno v informačním systému evidence obyvatel, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů.¹¹ Dochází zde tedy ke změně oproti dosavadnímu určovacímu kritériu, jímž bylo poslední faktické bydliště. Tuto změnu ospravedlňuje především skutečnost, že valná většina pozůstalostních řízení je v praxi zahajována bez návrhu, na základě oznámení matričního úřadu (§ 137 ZŘS). Kritérium trvalého pobytu tak značně usnadňuje zahájení řízení, neboť místně příslušný soud lze určit bez zbytečných obtíží a průtahů. Ostatní kritéria v § 98 ZŘS jsou podpůrného charakteru a jsou stanovena pro případ, že místní příslušnost nemůže být určena dle trvalého pobytu.¹² S ohledem na poněkud netradiční určování místní příslušnosti je v § 99 ZŘS speciálně upraveno přikázání věci z důvodu vhodnosti. Tato delegace bude často využívána zejména v případech, kdy se skutečné bydliště zůstavitele, stejně jako jeho majetek a bydliště potencionálních dědiců nachází na odlišném místě, než je evidován jeho trvalý pobyt.¹³

Pozůstalostní řízení může být zahájeno na návrh i bez návrhu, přičemž zahájení řízení je upraveno v § 138 ZŘS. Dle tohoto ustanovení je řízení zahájeno na návrh jen jestliže je z návrhu patrné, že si navrhovatel činí právo na pozůstalost jako dědic. Jinak zahájí řízení soud bez návrhu usnesením, jakmile se dozví, že fyzická osoba zemřela nebo byla prohlášena za mrtvou. Vedením

¹¹ Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, Zvláštní část. K § 97 a 98.

¹³ HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces: Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 113.

pozůstalostního řízení a prováděním úkonů soudu prvního stupně je na základě § 100 odst. 1 ZŘS pověřen tzv. soudní komisař neboli soudem pověřený notář. Notáři provádějí převážnou většinu úkonů, které by jinak náležely soudu, s výjimkou úkonů uvedených v § 100 odst. 2 ZŘS. Jelikož soudní komisař nahrazuje činnost soudu, jsou notáři v souladu s ústavním principem zákonného soudce vybírání podle rozvrhu, vydaného předsedou krajského soudu na návrh příslušné notářské komory (§ 101 ZŘS).

Po zahájení řízení dojde ze strany soudního komisaře k tzv. předběžnému šetření. V rámci šetření provede všechny úkony potřebné pro zjištění stavu zůstavitelova jmění a pro zjištění dědiců, odkazovníků, vykonavatele závěti, správce pozůstalosti a dalších osob, o jejichž práva a povinnosti v řízení jde (§ 139 ZŘS). Zde lze vysledovat dvě linie, po kterých je pozůstalostní řízení vedeno. Jeho účelem je jednak zjištění dědiců po zůstaviteli, a pak také rozsahu a hodnoty jeho jmění.¹⁴ Určení zůstavitelových dědiců je přitom stěžejním úkolem pozůstalostního řízení, přičemž se jedná o poměrně složitý proces skládající se z řady vzájemně navazujících úkonů. Prvotní představu o okruhu potencionálních dědiců přitom notář získá právě předběžným šetřením. Tato fáze řízení směřuje především ke zjištění případných pořízeních pro případ smrti. Pro případ, že zůstavitel žádné pořízení nezanechal, určuje notář okruh dědiců dle zákonné dědické posloupnosti.¹⁵ Okruh zůstavitelových zákonných dědiců může soudní komisař zjistit ze základního registru obyvatel, případně z informačního systému evidence obyvatel vedeného Ministerstvem vnitra. Zde může zjistit veškeré dostupné informace o zůstaviteli včetně osob jemu příbuzných. V katastru nemovitostí lze vyhledat, zda měl zůstavitel ve vlastnictví nějaké nemovité věci. Pokud zůstavitel zanechal pořízení pro případ smrti ve formě notářského zápisu nebo jej uložil do notářské úschovy, jsou tato zanesena v Evidenci právních jednáních pro případ smrti vedené Notářskou komorou. Stejně tak Notářská komora vede Evidenci listin o manželském majetkovém režimu.¹⁶ K předběžnému šetření se předvolávají osoby, u nichž lze mít za to, že mají informace o zůstavitelových poměrech, případně i o právních jednáních pořízených pro případ smrti (§ 81 vyhlášky č. 37/1992 Sb., ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů). Těmto osobám je zasláno předvolání, v němž je

¹⁴ FIALA, Roman. *Spory o dědické právo* [online]. pravni prostor.cz, 18. 7. 2019 [cit. 9. 7. 2020]. Dostupné na <<https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>>.

¹⁵ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 240-241. K účastenství v pozůstalostním řízení blíže viz TALANDA, Adam. Určení účastníků řízení o pozůstalosti na základě pořízení pro případ smrti. *Právní rozhledy*, 2016, č. 21, s. 753-756.

¹⁶ TLÁŠKOVÁ, Šárka. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 308-311 (§ 140 ZŘS).

uveden seznam listin, které je třeba předložit. Především se jedná o listiny a doklady související s majetkem zůstavitele, vyúčtování nákladů pohřbu a případná pořízení pro případ smrti.¹⁷

1.3 Spory o dědické právo v kontextu pozůstalostního řízení

ZŘS ukládá notáři povinnost usnesením vyrozumět každého, o němž lze mít podle dosavadních výsledků řízení za to, že je zůstavitelovým dědicem, o jeho dědickém právu a poučit ho o tom, že může dědictví odmítnout, a jaké jsou náležitosti a následky odmítnutí dědictví (§ 164 ZŘS). Pokud dojde ze strany notáře k opomenutí a nevyrozumění některého z potencionálních dědiců, může tato osoba uplatnit své právo u soudu písemně nebo ústně do protokolu na základě § 167 ZŘS, a to až do pravomocného skončení řízení o pozůstalosti. Poté, co jsou v úvahu připadající dědicové vyrozuměni o svém dědickém právu, soudní komisař jejich dědická práva vyšetří za předpokladu, že své dědictví neodmítli, právo odmítnout dědictví jim zaniklo, jejich odmítnutí je neplatné anebo se k němu nepřihlíží. Jestliže vedle sebe nemohou všechna takto zjištěná dědická práva obstát, respektive uplatňuje-li právo na dědictví více osob a odporují-li si, vzniká spor o dědické právo (§ 168 ZŘS a 1672 OZ).

Odpověď na otázku, co je to vlastně dědické právo, nám dává § 1475 OZ. Dle prvního odstavce zmíněného ustanovení je dědickým právem právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní.¹⁸ Někteří odborníci však považují tuto definici za nesprávnou. Fiala a Beerová mají za to, že zákonodárce dědické právo formuluje nepřesně, neboť toto není právem na pozůstalost bez dalšího. Podle nich se jedná pouze o titul k nabytí pozůstalosti. Své stanovisko odůvodňují tím, že pouze ten, kdo nabyde dědictví na základě pravomocného rozhodnutí soudu (usnesení o dědictví), se stává dědicem zůstavitele.¹⁹

Okruh osob vyrozumívaných soudním komisařem a jejich dědická práva jsou přitom základními předpoklady pro vznik sporu o dědické právo. Podstata těchto sporů totiž může spočívat buď v samotné osobě dědice, nebo v existenci dědického práva takové osoby.²⁰ Rozhodující pro vznik sporu je přitom fakt, že tvrzená dědická práva nemohou vedle sebe plně či z části obstát. Je-li dědické právo sporné, je nutno za účastníky řízení považovat všechny domnělé dědice, dokud nebude spor odpovídajícím způsobem vyřešen. Do té doby musí soudní komisař

¹⁷ TLÁŠKOVÁ, Šárka. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 304 (§ 139 ZŘS).

¹⁸ Pozůstalost je tvořena celým jměním zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly za života zůstavitele jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci (viz § 1475 OZ odst. 2).

¹⁹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 4 (§ 1475 OZ).

²⁰ TLÁŠKOVÁ, Šárka. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 365 (§ 168 ZŘS).

jednat s každým z nich jako s účastníkem řízení v duchu procesní zásady rovného postavení účastníků.²¹ Jelikož výsledek sporu o dědické právo má přímý vliv na účastenství v pozůstalostním řízení, nemůže být o dědictví rozhodnuto dřív, než bude takový spor vyřešen.²² Spory musí být vypořádány také proto, že dle § 1670 OZ může soud potvrdit nabytí dědictví jen té osobě, jejíž dědické právo bylo prokázáno. Jsou-li o dědickém titulu pochybnosti v podobě sporu o dědické právo, nemůže být dědické právo považováno za prokázané.²³ O různých podobách, jež mohou spory mít, bude blíže pojednáno v následujících kapitolách.

²¹ BARTOŠ, Jiří. Ještě ke sporům o dědické právo – rekapitulace. *Ad Notam*, 2012, roč. 18, č. 4, s. 16.

²² TLÁŠKOVÁ...In: SVOBODA ...*Zákon o zvláštních řízeních soudních*... s. 365 (§ 168 ZŘS).

²³ DRÁPAL, Ljubomír. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 473 (§ 1673 OZ).

2. Podoby sporů o dědické právo

Z hlediska postupu soudního komisaře v pozůstalostním řízení rozeznáváme dvě podoby sporů o dědické právo v závislosti na jejich procesním řešení. Současná právní úprava z velké části vychází z dřívějšího § 175k OSŘ, který také rozlišoval dva možné procesní postupy s ohledem na charakter sporu. V souvislosti s touto skutečností vyvstává otázka, zda je možné použít judikaturu vztahující se ke zrušenému ustanovení § 175k OSŘ i na nynější úpravu § 168 až 170 ZŘS. Odpověď na tuto otázku nám dávají především komentovaná znění zákona, kde je starší judikatura dosud využívána.²⁴ Tlášková výslovně uvádí, že vzhledem k obdobné právní úpravě bude dosavadní judikatura k bývalému § 175k OSŘ z převážné části využitelná i nadále.²⁵ Neméně důležitým vodítkem pro posouzení této otázky je také fakt, že i Nejvyšší soud (dále jen „NS“) ve svých judikátech často argumentuje závěry, jež vyvodil za účinnosti právní úpravy sporů o dědické právo v OSŘ.²⁶

Jak již bylo výše nastíněno, rozeznáváme dvě základní podoby sporů o dědické právo. První variantou jsou spory založené na právním posouzení, na něž dopadá dikce ustanovení § 169 ZŘS. V těchto případech je úkolem soudního komisaře posoudit skutečnosti, které jsou mezi dědici nesporné z hlediska příslušných právních předpisů. Druhou variantu pak představují poněkud komplikovanější spory založené na rozdílných skutkových tvrzeních zakotvené v § 170 ZŘS. Jejich složitost spočívá v nutnosti prokazování skutečností, které jsou mezi dědici sporné. Zatímco v prvním případě lze otázku dědického práva vyřešit právním posouzením daného sporu, v druhém panuje mezi potenciálními dědici neshoda ohledně samotných skutečností rozhodných pro posouzení jejich dědického práva.²⁷ Stěžejní rozdíl mezi těmito spory je však v tom, kdo je může řešit. Vyskytne-li se mezi možnými dědici spor založený na rozdílných skutkových tvrzeních, není soudní komisař oprávněn takový spor vyřešit v rámci pozůstalostního řízení, nýbrž musí jednoho nebo více dědiců odkázat k podání žaloby v rámci samostatného soudního řízení.

Je však také možné, že v pozůstalostním řízení nastane mezi účastníky spor, jenž je částečně sporem založeným na právním posouzení a částečně sporem založeným na rozdílných skutkových tvrzeních. Příkladem takového sporu může být případ, kterým se zabýval NS. V předmětném sporu

²⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 355 an (§ 168, §169, § 170 ZŘS).

²⁵ TLÁŠKOVÁ... In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*s. 365 (§ 168 ZŘS).

²⁶ Například v jednom z novějších judikátů NS konstatuje: „Ačkoliv byly tyto právní závěry dovozeny ve vztahu ke postupu soudu v řízení o dědictví, v němž vznikl skutkový spor o dědické právo, tedy za předchozí právní úpravy řízení o dědictví, má dovolací soud za to, že není žádného důvodu, aby nebyly aplikovány také na aktuální právní úpravu postupu soudu v případě, kdy v řízení o pozůstalosti vznikl spor o dědické právo a mezi účastníky je sporná skutková stránka věci.“ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2019, sp. zn. 24 Cdo 3035/2019.

²⁷ SVOBODA, KLIČKA... *Dědické právo v praxi...* s. 243.

figurovala závěť, ohledně níž byl mezi potencionálními dědici spor o to, zda se jedná o podmíněný právní úkon či nikoliv (lze posoudit v pozůstalostním řízení). Zároveň však byla napadána zůstavitelova vůle z hlediska vážnosti (nutno odkázat k podání žaloby).²⁸ Vyskytne-li se v pozůstalostním řízení spor, který v sobě zahrnuje prvky obou podob, názory odborníků ohledně dalšího postupu v řízení se různí. Někteří autoři²⁹ uvádějí, že by se měl tzv. kombinovaný spor rozdělit na pomyslnou část právní a část skutkovou, a tyto pak řešit postupem dle odpovídajících ustanovení tak, jako by se jednalo o dva samostatné spory. Tlášková na druhou stranu považuje skutkový spor za ten, který by měl mít v případě výskytu obou podob přednost, tedy navrhuje upřednostnit postup dle § 170 ZŘS.³⁰ V této věci je vhodnější zvolit řešení nastíněné Tláškovou, kdy se zdá být logičtější v případě výskytu obou podob sporů upřednostnit soudní řízení sporné. V mnoha případech budou totiž tyto spory a jejich řešení spolu souviset do té míry, že by nebylo vhodné, aby každý z nich rozhodoval jiný orgán. Zároveň toto řešení odpovídá zásadám hospodárnosti a rychlosti, a tím i právu na spravedlivý proces dle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“). Je tomu tak proto, že budou-li oba spory řešeny ve společném řízení, bude tím šetřeno nákladů účastníků i státu, a zároveň se tím předejde vzniku možných průtahů.³¹ Stejný závěr ostatně činí i NS ve výše zmiňovaném rozhodnutí.³²

2.1 Postup soudního komisaře pro případ nesporných skutečností

Jak již bylo naznačeno výše, představuje tato podoba jednodušší variantu sporů o dědické právo. K jejímu řešení totiž dochází stále v rámci pozůstalostního řešení a není nutno žádného z účastníků odkazovat k podání žaloby. Zákonodárce stanoví v § 169 odst. 1 ZŘS pro případ této podoby sporu následující postup: *„Závisí-li vyřešení sporu o dědické právo na právním posouzení pouze takových skutečností, které jsou mezi dědici nesporné, soud usnesením rozhodne, s kterými účastníky bude nadále jednáno a kterým z účastníků se účast v řízení ukončuje.“*

Co si však lze pod takovým sporem představit? Pro lepší pochopení problematiky si uvedeme několik příkladů. V praxi se bude jednat například o spory o to, kdo je podle zákonné dědické posloupnosti povolán dědit – ať již jsou spory o to, jestli je povolán dědit manžel sourozence, dítě bratrance nebo rodič zůstavitele. Dále mohou vznikat spory ohledně odmítnutí

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. dubna 2020, sp. zn. 24 Cdo 4072/2019.

²⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela, SEDLÁK, Viktor. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení : soudcovský komentář : podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III, Zvláštní řízení soudní*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 415 (§ 169 ZŘS).

³⁰ TLÁŠKOVÁ... In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 365 (§ 168 ZŘS). Shodně též: BARTOŠ, Jiří. Ještě ke sporům o dědické právo – rekapitulace. *Ad Notam*, 2012, roč. 18, č. 4, s. 16.

³¹ KRIVÁČKOVÁ, Jana. In: SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 26-27.

³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. dubna 2020, sp. zn. 24 Cdo 4072/2019.

dědictví – například má-li být za dědice považován ten, kdo v určené lhůtě dědictví neodmítl, ale přesto nemá zájem dědit. Případně můžeme pro představu právního sporu demonstrovat situaci, kdy je spor o platnost závěti z důvodu její formy – tedy například, je-li dědicem osoba povolána závětí vytištěnou, podepsanou zůstavitelem a jedním svědkem.³³

Jedná se tedy typově o takové spory, které je možné vyřešit správným výkladem práva. Úkolem soudního komisaře je posoudit tyto spory za užití příslušných právních předpisů, a poté vydat usnesení podle § 169 odst. 1 ZŘS, v němž musí náležitě odůvodnit, jak ke svému závěru došel, z jakých skutečností při řešení sporu vycházel a jaká ustanovení při svých úvahách použil (§ 157 odst. 3 a § 167 odst. 2 OSŘ ve spoj. s § 1 odst. 3 ZŘS). Posouzení skutečností důležitých pro rozhodnutí (např. posouzení platnosti závěti z důvodu formy) je považováno za předběžnou otázku, přičemž dle NS „nemůže být vyjádřeno ve výroku tohoto usnesení, ale pouze v jeho důvodech.“³⁴ Výrok vydávaného usnesení se má tedy vztahovat výlučně k určení osoby, s níž dále bude či nebude jednáno jako s presumptivním dědicem, a to s ohledem na výsledek sporu. Může mít například následující podobu: „*V řízení bude nadále jako s dědicem zůstavitele jednáno pouze s pozůstalou manželkou Janou Novákovou.*“³⁵ Za trvání právní úpravy dřívějšího § 175k odst. 1 OSŘ nebylo v zákoně explicitně stanoveno, že má soudní komisař v těchto případech vydat rozhodnutí tak, jak je tomu nyní. Z tohoto důvodu vznikaly mezi odborníky na danou problematiku časté rozepře. Přestože NS se ve svých rozhodnutích k tomuto tématu opakovaně vyjadřoval³⁶, stále se různily názory ohledně povinnosti soudního komisaře vydat rozhodnutí, povahy tohoto rozhodnutí a jeho výroku.³⁷ Díkce dnešního § 169 odst. 1 ZŘS nám dává poměrně jasnou odpověď na tyto otázky.

Pro demonstraci postupu soudního komisaře můžeme užít jeden z výše zmíněných příkladů sporů o platnost závěti. Mezi účastníky řízení může být spor o platnost závěti z důvodu její formy v případě, kdy byla vytištěná závěť podepsaná zůstavitelem a jedním svědkem. V takovém případě notář rozhodne v souladu s právní úpravou § 1533 an. OZ, kde jsou upraveny přípustné formy závěti. Jelikož uvedená forma závěti přípustná není, je na místě rozhodnout v neprospěch dědiců z předmětné závěti. Jinými slovy soudní komisař ve výroku usnesení jejich účast coby dědiců z této závěti ukončí a zároveň určí osoby, které lze důvodně považovat za dědice na základě jiných

³³ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: MACKOVÁ, Alena a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních : komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 315 (§ 169 ZŘS).

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze 17. listopadu 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98.

³⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela, SEDLÁK, Viktor. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení : soudcovský komentář : podle stavu k 1. 2. 2016. Knihy III, Zvláštní řízení soudní*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 416 (§ 169 ZŘS).

³⁶ Např.: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 1847/2002; Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 2428/2003.

³⁷ Například: RYŠÁNEK, Zdeněk. Sporné dědické právo. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 6, s. 26-29. V reakci na Ryšánka a jeho názory následně vyšel v mnoha ohledech kritický článek: BARTOŠ, Jirí. Ještě ke sporům o dědické právo – rekapitulace. *Ad Notam*, 2012, roč. 18, č. 4, s. 16-21.

právních titulů.³⁸ Podobně by bylo postupováno v uvedeném příkladu, kdy by potencionální dědic neměl zájem dědit, přestože ve lhůtě zákonem stanovené k tomu, aby dědictví odmítl, toto prohlášení neučinil. Zde by opět soudní komisař za užití ustanovení § 1487 odst. 2 OZ vydal usnesení, v němž by určil, že bude i nadále s účastníkem jednáno jako s dědicem, neboť lhůta k odmítnutí dědictví již uplynula a jeho právo dědictví odmítnout tak zaniklo.³⁹

Na tomto místě je nezbytné konstatovat, že se v žádném případě nejedná o rozhodnutí konečné, tedy takové, v němž by byla otázka dědického práva řešena definitivně.⁴⁰ Jedná se sice o rozhodnutí obsahující řešení podmínek dědického práva, nicméně jeho význam je striktně omezen pro účely procesního postupu a stanovení účastnosti pozůstalostního řízení.⁴¹ Dědické právo tak ve smyslu § 169 odst. 2 ZŘS nezaniká, nicméně se k němu dále při projednávání pozůstalosti nepřihlíží. Zároveň má usnesení dle § 169 odst. 1 ZŘS své opodstatnění pouze za dobu trvání skutečností, které vedly k jeho vydání. Jinak řečeno, pokud vyjdou najevo nové skutečnosti, které jsou rozhodné pro určení dědického práva, právní účinky vydaného usnesení pominou.⁴²

Bylo-li tedy rozhodnuto o ukončení účasti určité osoby, není vyloučeno, že s ní bude za nových okolností soudní komisař nucen jednat znovu. Taková osoba však musí již ze začátku disponovat dědickým právem. V řadě případů je totiž účastství ukončeno někomu, kdo podle práva žádným dědickým právem od začátku nedisponoval a uplatňoval jej jen kvůli chybné interpretaci zákona. Pokud tu žádné dědické právo není, nemůže být ani teoreticky zachováno dle § 169 odst. 2 ZŘS. Naopak se tato zásada užije, pokud uplatněné dědické právo může být v případě změny okolností opět bráno v potaz. Tak to je typicky v situacích postupu dle zákonné posloupnosti, kdy může dědické právo uplatňovat osoba z nižší dědické třídy, než která je v pořadí. Pokud by například zůstavitel po sobě zanechal dítě, dědil by tento potomek spolu se zůstavitelovou manželkou v první třídě dědiců. Rodiče zůstavitele by tím pádem nedědili. Kdyby však v pozůstalostním řízení vyšlo najevo, že se nejedná o skutečného potomka zůstavitele, tedy otcem dítěte by byl někdo jiný, mohli by dle druhé dědické třídy dědit i rodiče, přestože se k jimi

³⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: MACKOVÁ, Alena a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních : komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 316 (§ 169 ZŘS).

³⁹ Dále sem patří např. spor o platnost odmítnutí dědictví, viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008.

⁴⁰ Konečným rozhodnutím ve věci dědického práva je pouze rozhodnutí dle § 185 ZŘS. K tomuto též Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 23. dubna 1999, sp. zn. 18 Co 265/98.

⁴¹ TLÁŠKOVÁ... In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 369 (§ 169 ZŘS).

⁴² FIALA, Roman. In: BÍLEK, Petr a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 833 (§ 175k OSŘ). Shodně též: HAMUŽÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 356 (§ 169 ZŘS).

uplatněnému dědickému právu předtím nepřihlíželo a jejich účast byla postupem dle § 169 odst. 1 ZŘS ukončena.⁴³

Usnesení dle § 169 odst. 1 se doručuje všem účastníkům řízení. Co se způsobu doručování týče, nestanoví ZŘS povinnost doručení do vlastních rukou, dle komentářové literatury je však takový postup na místě.⁴⁴ Svoboda a Klička zákonnou úpravu doručování v tomto ohledu taktéž kritizují.⁴⁵ Vzhledem k tomu, že se jedná o rozhodnutí týkající se účastenství, tedy se jím vyrozumívá ohledně dalšího vystupování dotčené osoby v řízení, je logickým řešením přiklonit se k opodstatněnosti doručování do vlastních rukou. Především v případech, kdy je prostřednictvím usnesení účastník vyrozumíván o ukončení své účasti v pozůstalostním řízení, je vhodnost doručování do vlastních rukou obzvlášť znatelná. I přes to, že zákon povinnost doručovat do vlastních rukou neukládá, soudní komisař může tento způsob doručování nařídit na základě § 126 odst. 1 písm. f) ZŘS. Proti tomuto usnesení je přípustné podat odvolání (§ 129 ZŘS a *contrario*).

2.2 Postup soudního komisaře pro případ sporných skutečností

Další podobu sporů o dědické právo nalezneme hned ve dvou zákonech, jednak v § 170 ZŘS a dále také v OZ pod ustanoveními § 1672 a § 1673. Největší rozdíl mezi oběma podobami sporů představuje především již zmiňovaný procesní postup při jejich řešení. Pro úspěšné rozhodnutí tohoto sporu je nutno se prvně vypořádat se skutečnostmi, jež jsou mezi dědici sporné. Na rozdíl od předchozí podoby zde tedy nestačí pouhé právní posouzení věci, neboť mezi dědici existuje spor týkající se skutkových okolností, které je třeba náležitě prokázat. Jak takový spor může v praxi vypadat, budeme opět demonstrovat na několika příkladech:

1. Existuje pořízení pro případ smrti v podobě závěti povolávající pouze jediného dědice, jemuž případně veškerý majetek. Osoby, které by v případě neexistence závěti dědily dle zákonné posloupnosti, namítají, že zůstavitel, ač nebyl soudem omezen ve svéprávnosti, v době sepsání předmětné listiny trpěl duševní poruchou, pro kterou nebyl schopen činit právní jednání. Závět přitom nevykazuje žádné zjevné známky neplatnosti.⁴⁶
2. Vzhledem k tomu, že nebylo zanecháno žádné pořízení pro případ smrti, dědí se dle zákonné posloupnosti. Zůstavitel nezanechal žádné děti, tudíž se soudní komisař bude řídit druhou

⁴³ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: MACKOVÁ, Alena a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních : komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 316 (§ 169 ZŘS).

⁴⁴ ŠEŠINA, Martin. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo, (§ 1475 až 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 428 (§ 1672 OZ).

⁴⁵ SVOBODA, KLIČKA... *Dědické právo v praxi...* s. 242.

⁴⁶ TLÁŠKOVÁ... In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 370 (§ 170 ZŘS).

třídou dědiců, kam patří manželka. Současně se však o dědictví přihlásí další žena, která tvrdí, že splňuje podmínky tzv. spolužijící osoby, tedy žila se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti, a z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost. Manželka však namítá, že to není možné, neboť to byla ona, kdo se zůstavitelem žil ve společné domácnosti.⁴⁷

3. Soudnímu komisaři je předložena vlastnoručně psaná poslední vůle nalezená v pracovním stole zůstavitele. Manželka zůstavitele (přichází v úvahu jako dědic dle zákonné posloupnosti), která dle předmětné závěti nepatří mezi dědice, namítá, že se nejedná o písmo zůstavitele. Vzniká nám tedy spor mezi závětními dědici a manželkou zůstavitele o to, zda předložená závěť psaná vlastní rukou skutečně pochází od zůstavitele, tedy zda je závěť pravá.

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že se může jednat o velmi rozmanité situace. Vždy však mají z procesního hlediska něco společného. Není možné dospět k jejich jednoznačnému řešení, aniž by se ohledně skutkových okolností, jež jsou mezi účastníky sporné, provádělo dokazování. Jinak řečeno, sporné skutkové okolnosti nelze řádně objasnit pouhou právní úvahou. V pozůstalostním řízení nemá soudní komisař procesní možnost provádět dokazování ani nařídit veřejné jednání k patřičnému projednání věci. V takovém případě je nutné odkázat účastníky k podání žaloby obecnému soudu, tedy k zahájení sporného řízení, jehož pravidla, zásady i instituty jsou vhodněji přizpůsobeny k vyjasňování skutkových okolností.⁴⁸ Především je pro sporné řízení charakteristické protichůdné postavení stran, přičemž každá ze stran má na výsledku řízení odlišný zájem. Vzhledem ke složitosti procesního postupu a důležitosti jednotlivých kroků budou tyto rozděleny do následujících podkapitol.

2.2.1 Pokus o smírné řešení

Dřívější právní úprava § 175k odst. 2 OSŘ obsahovala navíc na rozdíl od dnešní procesní úpravy § 170 ZŘS také povinnost soudního komisaře pokusit se o odstranění sporu mezi účastníky řízení dohodou. Přestože tato možnost není v platné právní úpravě pozůstalostního řízení přímo uvedena, zůstává v soudní praxi stále zachována. Rovněž je zmiňována v komentovaných zněních zákona. Šešina tento postup odůvodňuje § 9 ZŘS⁴⁹, zatímco Tlášková odkazuje na § 99 a § 100 OSŘ⁵⁰. Postup soudního komisaře je však ve své podstatě totožný, ať již k němu užije kterékoli

⁴⁷ SVOBODA, KLIČKA... *Dědické právo v praxi*... s. 243.

⁴⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: MACKOVÁ, Alena a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních : komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 317 (§ 170 ZŘS).

⁴⁹ ŠEŠINA, Martin. In: ŠVESTKA, Jíří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo, (§ 1475 až 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 426-427 (§ 1672 OZ).

⁵⁰ TLÁŠKOVÁ... In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních*... s. 370 (§ 170 ZŘS).

z těchto ustanovení.⁵¹ Tedy i v případě, že při pokusu o smírné řešení odkáže na § 9 ZŘS, se taktéž bude řídit postupem uvedeným v § 99 odst. 1 OSŘ, tedy „zejména s účastníky probere věc, upozorní je na právní úpravu a na stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek týkající se věci a podle okolností případu jim doporučí možnosti smírného vyřešení sporu.“ Trvání na tom, aby užil speciálního ustanovení v ZŘS je tak zejména projevem vztahu obecné subsidiarity mezi oběma předpisy zakotveného v § 1 odst. 3 ZŘS. Tedy v zásadě platí, že pokud máme v ZŘS speciální úpravu, nemělo by se užít úpravy obecné v OSŘ. Jiní autoři komentářů na žádná ustanovení neodkazují, pouze konstatují, že by se možnost pokusu o smírné řešení měla prvně vyčerpat.⁵² Jedná se zřejmě o praxi zažitý postup, který navíc v případě úspěchu může významně zkrátit dobu trvání sporu a ulehčit práci obecným soudům.

Soudní komisař by tak v souladu s výše uvedeným měl v prvé řadě stranám sporu osvětlit jeho základ, tedy v čem vlastně spočívá jádro problému. Dalším krokem je konfrontace stran ohledně jejich stanovisek a také návrh možných řešení.⁵³ Tímto postupem se může podařit odstranit rozpory ohledně skutkové stránky, čímž vznikne spor dle § 169 odst. 1 ZŘS. Ten je pak možné vyřešit právním posouzením přímo v pozůstalostním řízení. V tom lepším případě se podaří vyřešit i právní spor smírem a spor o dědické právo tak zanikne úplně. Obsahem dohody stran o předmětu řízení v souladu s § 10 ZŘS však nemůže být obcházen zákon. Pokud bychom například měli na jedné straně sporu dědice ze závěti, jejíž pravost je napadána dědici ze zákona, nemohou se tyto mezi sebou dohodnout, že si pozůstalost rozdělí.⁵⁴ Dohoda stran tedy může být jediné taková, že jedna ze stran sporu uzná dědické právo strany druhé. Kupříkladu ve sporu mezi dědici ze závěti pořízené o veškerém majetku zůstavitele a dědici dle zákonné posloupnosti by zákonní dědici uznali závěť za platnou a pravou.⁵⁵

Soud o této dohodě sepíše protokol, který musí následně všichni účastníci podepsat, jinak se k dohodě nepřihlíží. Otázkou zůstává, zda je i v tomto případě nutné vydat usnesení dle § 170 odst. 3 ZŘS, jímž se ukončí účast těm, jimž dle dohody dědické právo nesvědčí, nebo zda by takový postup byl nadbytečný.⁵⁶ V souladu s principem právní jistoty se jeví být lepším řešením předmětné usnesení vydat a uvést na pravou míru okruh účastníků, kteří budou nadále v pozůstalostním řízení vystupovat.

⁵¹ LEVÝ, Jiří. In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 18 (§ 9 ZŘS).

⁵² Např. KOVÁŘOVÁ, Daniela, SEDLÁK, Viktor. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení : soudcovský komentář : podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III, Zvláštní řízení soudní.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 418 (§ 170 ZŘS). Shodně též: DRÁPAL, Ljubomír. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 474 (§ 1673 OZ).

⁵³ KOVÁŘOVÁ, SEDLÁK ... In: *Občanské soudní řízení : soudcovský komentář ...* s. 418 (§ 170 ZŘS).

⁵⁴ Např.: Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. března 1996, sp. zn. 24 Co 58/96.

⁵⁵ ŠEŠINA... In: ŠVESTKA... *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV...* s. 426 (§ 1672 OZ).

⁵⁶ ŠEŠINA... In: ŠVESTKA... *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV...* s. 426-427 (§ 1672 OZ).

2.2.2 Osoba odkazovaná na sporné řízení

Pokud pokus o dohodu nebude úspěšný, nezbude soudnímu komisaři jiná možnost než odkázat některou z osob se sporným dědickým právem k uplatnění práva podáním žaloby obecnému soudu. Zde však narážíme na zásadní problém, a sice koho z účastníků tímto usnesením odkázat.

§ 1672 OZ zakotvuje následující pravidlo: „Uplatňuje-li právo na dědictví více osob a odporují-li si, odkáže soud toho z dědiců, jehož právní důvod je slabší, aby své právo uplatnil žalobou.“ Obdobnou úpravu, ovšem o něco přesnější pak obsahuje § 170 odst. 1 ZŘS: „...soud usnesením odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou.“ Úlohou soudního komisaře je tedy v takovém případě stanovit, či dědické právo se v konkrétním případě jeví jako nejslabší. Jednou z otázek, kterou si musí položit je, zda se spor týká dědiců zákonných, či v případě figuruje také pořízení pro případ smrti.

Určitým vodítkem je v tomto ohledu zajisté § 1673 OZ, jenž ve svém prvním odstavci stanoví: „Proti dědici, který se opírá o dědickou smlouvu nepopřanou co do pravosti, se k podání žaloby odkáže každý dědic ze závěti nebo dědic zákonný. Proti dědici, který se opírá o závěť nepopřanou co do pravosti, se odkáže k podání žaloby každý zákonný dědic.“ Toto ustanovení operuje s termínem pravost, který je důležitou indicií v procesu posuzování toho, kdo bude odkázán k podání žaloby. Pravost je pojem vztahující se v procesním právu k dokazování listinami a souvisí s jejich původem. Je-li listina pravá, znamená to, že pochází od osoby, jež je v ní uvedena jako vystavitel.⁵⁷ Aplikováno na listiny důležité pro pozůstalostní řízení to značí, že pravé pořízení pro případ smrti skutečně pochází od zůstavitele. Nebude-li ve sporu o dědické právo nikým zpochybnována pravost některé z listin, lze použít již zmiňované ustanovení § 1673 OZ a v něm stanovenou hierarchii dědických titulů. Dědické právo, u něž je dědickým titulem zákon či závěť, je tedy pokládáno za slabší oproti dědickému právu založenému na dědické smlouvě, jejíž pravost nebyla popřena. Pokud jde o závěť nepopřanou co do pravosti a zákon, představuje silnější dědické právo závěť.

Toto vymezení je ve většině případů logickým řešením. Jak však demonstrovuje Muzikář, mohou nastat i situace, kdy pravost listiny popřena není, avšak řídit se pomyslnou hierarchií dědických titulů není tak úplně na místě. Jako příklad uvádí spor mezi dědicem ze závěti a dědicem zákonným za předpokladu, že závěť sepsal vlastní rukou zůstavitel omezený soudem ve svéprávnosti. V zákoně je přitom pro takové případy jasně stanovena nezpůsobilost pořizovat pro případ smrti (§ 1525 OZ). Dědicové ze závěti argumentují pro platnost závěti tím, že v době jejího

⁵⁷ LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2039 (§ 565 OZ).

sepsání se ve smyslu § 1527 OZ „uzdravil do té míry, že byl schopen projeviti vlastní vůli“. Zákonný dědic toto neguje s odkazem na rozhodnutí soudu. Podle § 1673 OZ by měl být k podání žaloby odkázán dědic ze zákona. Muzikář to komentuje následovně: „To však neodpovídá ani důkazní situaci, ani obecnému požadavku, aby byl na podání žaloby odkázán dědic, jebož dědické právo se jeví jako slabší. Nepochybně není na dědici ze zákona, aby v situaci, kdy zůstavitel byl omezen ve svéprávnosti, prokazoval negativní skutečnost (že zůstavitel se neuzdravil do té míry, že byl schopen projeviti vlastní vůli), ale naopak na dědici z této závěti, aby prokazoval, že k takovému uzdravení došlo a zůstavitel omezený ve svéprávnosti byl výjimečně při pořizování závěti v takovém zdravotním stavu, který mu umožňuje platně poříditi.“⁵⁸ S ohledem na rozmanitost skutkových okolností jednotlivých sporů, je třeba vždy v konkrétním případě zvažovat, zda by slepé následování zákona nevedlo k podobně absurdním situacím.

Co ale dělat v situaci, kdy je pravost některé z listin popřena? V takovém případě se také jedná o skutečnosti, které jsou mezi dědici sporné, a zákonné vodítko se použít nedá. OZ ovšem obsahuje také domněnky týkající se pravosti veřejných a soukromých listin, jimiž se dá v případě popírání pravosti řídit.⁵⁹ Dle § 565 odst. 1 věty první platí, že: „Je na každém, kdo se dovolává soukromé listiny, aby dokázal její pravost a správnost.“ Pro veřejné listiny platí naopak domněnka pravosti a správnosti listin dle § 568 odst. 1 OZ, přičemž tuto dále doplňuje odst. 2: „Zachycuje-li veřejná listina projev vůle osoby při právním jednání a je-li jednajícím podepsána, zakládá to vůči každému plný důkaz⁶⁰ o takovém projevu vůle.“ Přestože jsou tato pravidla obsažena v hmotněprávním kodexu, z hlediska jejich obsahu se jedná o normy procesněprávní a jejich využití spadá právě do oblasti civilního soudního řízení.⁶¹ Pořízení pro případ smrti ve formě závěti lze poříditi ve formě jak veřejné (nejčastěji notářský zápis), tak i soukromé listiny (§ 1533 až 1538 OZ). Pro dědickou smlouvu je však obligatorně stanovena forma veřejné listiny (§ 1582 odst. 2 OZ). Pokud tedy budeme mít závět' ve formě soukromé listiny, jejíž pravost bude napadána, bude k podání žaloby odkázána osoba, jež se této závěti dovolává. V případě veřejné listiny, ať už se bude jednat o závět' či dědickou smlouvu, bude soudní komisař odkazovat k podání žaloby osobu popírající pravost podpisu na této listině. Pokud budou ve sporu proti sobě stát dědicové, jejichž dědické právo vyplývá z veřejné listiny, a dědicové, jejichž dědickým titulem je listina soukromá, odkážou se k podání žaloby ti, jež se dovolávají listiny soukromé.⁶²

⁵⁸ MUZIKÁŘ... In: MACKOVÁ... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 318 (§ 170 ZŘS). Shodně HROMADA, Miloslav, ŠÍMA, Alexandr. Praktické otázky omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 4, s. 122-126.

⁵⁹ ŠEŠINA... In: ŠVESTKA... *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV...* s. 439 (§ 1673 OZ). Shodně též: SVOBODA, KLIČKA... *Dědické právo v praxi...* s. 244-245.

⁶⁰ Dle důvodové zprávy k § 565–569 OZ je plným důkazem takový důkaz, který není třeba doplňovat.

⁶¹ LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2038 (§ 565 OZ).

⁶² K veřejným listinám blíže viz.: KLEIN, Šimon. Veřejné listiny a jejich důkazní síla. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 4, s. 3-6.

Existuje i takový názor, že vzhledem k nižší důkazní síle přikládáné soukromým listinám, je vhodné před nimi v určitých případech upřednostnit zákonnou dědickou posloupnost. Dědické právo ze soukromé listiny (je-li popřena jeho pravost) by tak mělo být pokládáno za slabší oproti dědickému právu ze zákonné posloupnosti. Svoboda s Kličkou to pokládají za vhodné pouze pro případ, že se dědické právo určené dle zákonné posloupnosti zakládá na příbuzenském poměru či manželském stavu mezi zůstavitelem a dědicem. Argumentují přitom skutečností, že v takovém případě se předmětný stav či poměr osvědčuje veřejnými listinami, tzn. rodným nebo oddacím listem. Pro případ, že by měl dědic dědit na základě soužití ve společné domácnosti, tato přednost neplatí.⁶³ Je to jistě myšlenka orientovaná správným směrem, neboť zfalšovat závět' není v dnešní době nic těžkého. Naproti tomu příbuzenství či manželství jsou skutečnosti důkladně evidované v matričních knihách a sbírkách listin, ke kterým má přístup jen omezený počet lidí, a jsou pečlivě střeženy.⁶⁴ Dávalo by tudíž smysl odkázat k podání žaloby spíše toho, kdo se dovolává závěti ve formě soukromé listiny. V případě dědického titulu ve formě soukromé listiny se totiž může snadno stát, že tato listina nebude pocházet od zůstavitele.

Konečně je nutno brát v potaz také stáří závěti v případech, kdy proti sobě ve sporu stojí dědicové ze dvou závětí pořízených v různou dobu. Stává se, že člověk za život pořídí více závětí, zejména s ohledem na vývoj svého osobního života a změny v objemu jmění. Aby ohledně takto postupně pořízených závětí nevznikaly zmatky, upravuje tyto situace OZ v § 1575 a § 1576. Platí, že pokud není dřívější závět' výslovně zrušena, ruší ji pozdější závět' v tom rozsahu, v jakém vedle ní nemůže obstát. Soudní komisař by tedy v takovém případě pokládal za slabší dědické právo to, které vyplývá ze závěti staršího data. Na tento závěr přitom nemá vliv skutečnost, pokud by starší závět' zůstavitel pořídil ve formě veřejné listiny.⁶⁵

NS v jednom ze svých novějších usnesení⁶⁶ také uvádí několik rozlišovacích kritérií pro určení slabšího dědického práva v případě, že je vyloučeno užití § 1673 OZ a zároveň není rozhodná pomyslná právní síla dědických titulů. Dle NS je zpravidla nutné považovat za slabší dědické právo:

- 1) toho, jehož dědické právo se zakládá na skutečnostech jím tvrzených, jež jsou jiným účastníkem popírány;

⁶³ SVOBODA, KLIČKA... *Dědické právo v praxi*... s. 245. Shodně KLIČKA, Ondřej. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník : komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1613 (§ 1673 OZ).

⁶⁴ Viz zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 271-272 (§ 1579 OZ).

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. listopadu 2018, sp. zn. 21 Cdo 1572/2018.

- 2) toho, kdo brojí proti dědickému titulu zakládajícímu dědické právo jiného, jemuž by v případě prokázání namítaných skutečností dědické právo nesvědčilo;
- 3) osoby namítající skutečnosti rozhodné pro dědickou nezpůsobilost jiného účastníka (jež je popírá), jestliže by mohly vést k vyloučení tohoto účastníka z dědického práva;
- 4) účastníka namítajícího skutečnosti způsobilé v případě prokázání vyvrátit dědický titul jiného a tím jej vyloučit z dědického práva.

2.2.3 Usnesení soudního komisaře a na něj navazující žaloba

Určování osoby, jež bude odkázána k podání žaloby, úzce souvisí s usnesením vydávaným dle § 170 odst. 1 ZŘS. Předmětné usnesení je pro postup soudního komisaře v případě sporných skutečností naprosto klíčové, neboť právě ono je nástrojem odkázání účastníka ke spornému řízení, a zároveň podkladem pro podání žaloby. Dle judikatury NS se jedná o rozhodnutí ve věci samé. Jako takové ho může v souladu s § 123 odst. 1 ZŘS učinit jedině notář, nikoliv notářský kandidát ani jiné osoby uvedené v odst. 2 téhož ustanovení.⁶⁷ Zákon pro něj také stanoví povinnost doručení všem účastníkům do vlastních rukou (§ 126 odst. 1 písm. b) ZŘS) a je proti němu přípustné odvolání (§ 129 ZŘS a contrario). Proti rozhodnutí odvolacího soudu je pak za dodržení podmínek § 237 OSŘ přípustné dovolání.

Vzhledem k významu, jenž má usnesení dle § 170 odst. 1 ZŘS v pozůstalostním řízení, se judikatura a též odborná literatura často zabývá otázkou jeho obsahu, a to především výrokové části. Některé obsahové náležitosti přitom vyplývají přímo ze zákona. Usnesení musí obsahovat především:

1. označení účastníka, jemuž se ukládá podání žaloby;
2. lhůtu k podání žaloby;
3. údaj o tom, kterému soudu má být žaloba určena;
4. proti komu má žaloba směřovat, tedy koho je nutné v ní označit jako žalovaného, případně žalované (stačí v odůvodnění);
5. formulace žalobního petitu, čeho se má účastník domáhat.

Soudní komisař má tedy vůči účastníkovi, jehož k podání žaloby odkazuje, poměrně rozsáhlou poučovací povinnost, jež musí být dodržena. Ústavní soud (dále jen „ÚS“) vydal ve věci poučení o žalobě na uplatnění dědického práva poměrně zásadní nález.⁶⁸ Dle ÚS je ve výroku samozřejmě

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 2361/2007.

⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 9. května 2006, sp. zn. I. ÚS 467/04.

nutné uvést lhůtu k podání žaloby, jež je ostatně stanovena přímo v zákoně, a dále také správnou formulaci žalobního návrhu. Z odůvodnění pak musí vyplývat, kdo má být žalován. Pokud je soudem někomu ukládána povinnost podat žalobu, musí být tato osoba podrobně poučena o tom, jak této povinnosti dostát, a to i v případě, kdy jí může být žaloba ku prospěchu. ÚS uvádí, že v pozůstalostním řízení má soudní komisař (soud) rozšířenou poučovací povinnost také proto, že se jedná o nesporné řízení. Pokud nebude této povinnosti ze strany veřejné moci dostáno, jedná se o porušení práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 LZPS. Přestože dle ustálené judikatury ÚS i soudů obecných obvykle není v kompetenci soudu poučovat účastníky o hmotném právu⁶⁹, v tomto případě to ÚS považuje za nezbytné. Je tomu tak proto, že je zahájení sporného řízení vynuocováno v řízení nesporném, což je situací velice specifickou. Nadto ÚS konstatuje, že pokud nesplní poučovací povinnost soudní komisař v pozůstalostním řízení, má tuto chybu napravit soud v následujícím řízení sporném.⁷⁰ Nebude-li poučovací povinnost splněna buď v usnesení soudního komisaře dle § 170 odst. 1 ZŘS nebo alespoň soudem ve sporném řízení, nemůže případné soudní rozhodnutí vyvolat právní účinky v pozůstalostním řízení.⁷¹ Stejně tak nemohou nastat následky konstruované domněnkou v § 170 odst. 2 ZŘS.⁷²

Jelikož k osobě odkazované k podání žaloby se poměrně podrobně vyjadřuje podkapitola 2.2.2, zaměříme se nyní na ostatní náležitosti usnesení. Co se lhůty k podání žaloby týče, ta je uvedena přímo v § 170 odst. 1 ZŘS. Dle zákona nesmí být kratší než 2 měsíce. K tomuto je nutné doplnit, že za trvání dřívější právní úpravy nebyla v § 175k odst. 2 OSŘ uvedena minimální délka lhůty k podání žaloby tak, jak je tomu nyní. Přestože dnes z části stanovena je, jedná se stále o lhůtu určenou soudem (soudcovskou). Právní teorií je v tomto případě označována přesněji jako lhůta smíšená.⁷³ Soudní komisař je sice omezen spodní hranicí lhůty v zákoně, nicméně stále může, s ohledem na okolnosti konkrétního případu, stanovit lhůtu delší.

ÚS tuto lhůtu také označil za soudcovskou, svou povahou však i hmotněprávní a prekluzivní.⁷⁴ Toto rozhodnutí je i přes své starší datum vydání i nadále citováno v odborné literatuře⁷⁵, v některých rozhodnutích ÚS i NS⁷⁶ a někteří autoři⁷⁷ shodný závěr činí i bez ohledu na něj. Z

⁶⁹ K mezi poučovací povinnosti soudu také např. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. října 2019, sp. zn. 14 Cmo 56/2019.

⁷⁰ Shodně též Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. 30 Cdo 940/2004.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2019, sp. zn. 24 Cdo 3035/2019.

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. července 2004, sp. zn. 30 Cdo 493/2004.

⁷³ Ke lhůtě smíšené např. BARTONÍČKOVÁ, Klára, KRIVÁČKOVÁ, Jana. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*, 2009, č. 17, s. 611-615.

⁷⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. srpna 1998, sp. zn. I. ÚS 230/98.

⁷⁵ Např.: HAMUEÁKOVÁ, PETROV KRIVÁČKOVÁ... In: ŠÍNOVÁ... *Civilní proces: Řízení nesporné...* s. 124.

⁷⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2004, sp. zn. II. ÚS 623/04, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2007, sp. zn. 29 Odo 12/2005.

⁷⁷ SVOBODA, KLIČKA... *Dědické právo v praxi...* s. 246. Dále MUZIKÁŘ... In: MACKOVÁ... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 319 (§ 170 ZŘS).

teoretického hlediska se zdá být poněkud zvláštní označovat lhůtu za soudcovskou a zároveň za hmotněprávní, když sám ÚS striktně odlišuje lhůty procesní (mezi něž patří též lhůta soudcovská) a hmotněprávní.⁷⁸ Toto dělení je ostatně také uvedeno v komentářové literatuře, kde se sice uvádí, že lhůty k podání žaloby jsou zásadně lhůtami hmotněprávními, nicméně soudcovské lhůty řadí mezi lhůty procesní.⁷⁹ Rozdělování mezi těmito lhůtami je přitom v řízení důležité zejména z důvodu jejich zachování, prodlužování či prominutí jejich zmeškání. Kritériem pro odlišování lhůt hmotněprávních a procesních přitom není povaha právního předpisu, v němž je lhůta normována. Automaticky neplatí, že všechny lhůty uvedené v procesněprávních předpisech jsou nutně procesní. Jedním z možných měřítek k rozlišování těchto lhůt je skutečnost „*zda podmiňují hmotná či procesní subjektivní práva.*“⁸⁰ NS tyto lhůty rozlišuje podle toho, zda jde o lhůtu k uplatnění práva (hmotněprávní) nebo slouží k novému projednání věci, jež byla již projednána a rozhodnuta jiným orgánem (procesněprávní) – může jím být soud nižšího stupně v řízení o opravném prostředku či správní orgán v řízení dle části páté OSŘ.⁸¹ Ke lhůtám procesním NS dodává, že jsou určeny „*ke vykonání procesního úkonu.*“⁸² ÚS se k povahám lhůt také vyjádřil a stanovil, že ačkoliv může být hmotněprávní lhůta zakotvena i v procesním předpisu, zákonodárce v ní musí tento záměr výslovně stanovit. Zejména pokud má nedodržení lhůty za následek sankci zániku práva.⁸³

Nejpalčivější otázkou v tomto rozlišování je zachování lhůty, kdy u procesních lhůt dle § 57 odst. 3 OSŘ stačí, je-li v poslední den lhůty žaloba „*alespoň odevzdána orgánu, který má povinnost ji soudu doručit.*“ Naopak hmotněprávní lhůty vyžadují, aby byla „*v poslední den lhůty žaloba již podána u soudu (doručena soudu).*“⁸⁴ NS ve svých rozhodnutích⁸⁵, stejně jako někteří autoři odborných publikací⁸⁶, uvádí, že se jedná o procesní lhůtu soudcovskou. Toto označení se na první pohled jeví být v rozporu s hmotněprávním charakterem, jenž lhůtě přisuzuje ÚS.

NS to však za problém nepovažuje a k povaze lhůty uvádí následující: „*Judikatura dovolacího soudu již dříve dospěla ke závěru, že lhůta určená soudem v řízení o dědictví ve výroku usnesení podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. je procesní lhůtou soudcovskou.... Žalobu podanou po uplynutí lhůty stanovené ve výroku*

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2003, sp. zn. II. ÚS 560/01.

⁷⁹ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 274-276 (§ 55 OSŘ).

⁸⁰ Tamtéž, s. 275.

⁸¹ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu 2011, sp. zn. Cpjn 201/2011. Dále např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2006, sp. zn. 28 Cdo 2098/2006.

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. ledna 2005, sp. zn. 20 Cdo 2647/2003.

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 26. července 2006, sp. zn. II. ÚS 300/06.

⁸⁴ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu 2011, sp. zn. Cpjn 201/2011.

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. července 2004, sp. zn. 30 Cdo 493/2004; Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2008, sp. zn. 21 Cdo 3552/2008; Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 2361/2007.

⁸⁶ Např. DRÁPAL... In: FIALA... *Občanský zákoník IV*... s. 475 (§ 1673 OZ).

usnesení podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. soud zamítne... Se zmeškáním lhůty stanovené pro podání žaloby podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. jsou totiž spojeny hmotněprávní následky v postavení dědice odkázaného k podání žaloby o určení dědického práva spočívající v tom, že soud pokračuje v dědickém řízení „bez zřetele na tohoto dědice“ (§ 175k odst. 2 věta třetí o.s.ř.).⁸⁷ K zachování lhůty pro podání žaloby o určení dědického práva stanovené soudem v usnesení vydaném v řízení o dědictví podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. je navíc nezbytné, aby žaloba nejpozději posledního dne lhůty došla soudu; na tom nic nemění skutečnost, že délku lhůty vymezuje svým rozhodnutím soud.⁸⁸ Podle NS se tak skutečně jedná o soudcovskou lhůtu, nicméně co se zachování lhůty týče, chová se jako lhůta hmotněprávní. Není-li tedy nejdéle v poslední den lhůty žaloba doručena soudu, musí být zamítnuta z důvodu opožděnosti podání. Soudní komisař může tuto lhůtu na žádost účastníka učiněnou před jejím skončením prodloužit, nicméně není možné prominout její zmeškání.⁸⁹ Zároveň NS požaduje, aby bylo před skončením této lhůty o její prodloužení nejen požádáno, ale i rozhodnuto.⁹⁰ S ohledem na vše, co bylo uvedeno, se z pohledu teorie civilního procesu jedná o procesní lhůtu s hmotněprávními účinky.⁹¹

Obdobné lhůty jsou přitom v současné právní úpravě naprosto výjimečné. Dlouhou dobu se v této souvislosti diskutovalo o povaze lhůty k podání žaloby uvedené v § 247 OSŘ, která směřuje proti rozhodnutí správního orgánu. Soudy opakovaně se svých rozhodnutích vyjadřovaly protichůdné názory ohledně této lhůty, zejména problematickou byla již zmiňovaná otázka jejího zachování. NS měl nejprve za to, že se jedná o lhůtu hmotněprávní⁹², pak svůj názor přehodnotil a lhůtu označil za procesní.⁹³ Nakonec, vzhledem k rozdílnému vykládání této lhůty v rozhodovací praxi soudů, vydal NS v této věci stanovisko⁹⁴ a lhůtě definitivně přisoudil procesní charakter. Tato žaloba tak dle NS nemá hmotněprávní účinky, neboť „*se jí neuplatňuje hmotněprávní nárok, ale jen požadavek na projednání sporu nebo jiné právní věci před soudem v občanském soudním řízení, byl-li nárok již dříve uplatněn v řízení před správním orgánem, zejména návrhem na jeho zabavení. Ve své podstatě žaloba představuje „žádost“ o to, aby věc, o níž bylo pravomocně rozhodnuto správním orgánem, byla znovu projednána*

⁸⁷ Pozn.: Dnes z dílky ustanovení § 170 odst. 3 ve spoj. s § 169 odst. 2 ZŘS vyplývají stejné následky, resp. platí, že je účast této osoby ukončena a k jejímu dědickému právu se dále v řízení nepřihlíží.

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2017, sp. zn. 21 Cdo 1369/2016.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2008, sp. zn. 21 Cdo 3552/2008.

⁹¹ K těmto lhůtám pro srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. února 2005, sp. zn. 29 Odo 741/2003. Dále PULKRÁBEK, Zdeněk. K povaze lhůty podle § 247 odst. 1 OSŘ – hmotněprávní či procesní? *Právní rozhledy*, 2004, č. 13, s. 502-504.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2005, sp. zn. 30 Cdo 2908/2004.

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2008, sp. zn. 28 Cdo 66/2008.

⁹⁴ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu 2011, sp. zn. Cpjn 201/2011.

soudem, s níž není spojeno uplatnění práva a která nemá (nestanoví-li zákon jinak) odkladný účinek na právní moci a ani vykonatelnost rozhodnutí správního orgánu.⁹⁵

Naopak hmotněprávní povahu přičítá NS lhůtě k podání návrhu na zahájení řízení při nařízení předběžného opatření (§ 76 odst. 3 OSŘ).⁹⁶ Opět se přitom jedná o lhůtu určenou soudem. Hmotněprávní povahu této lhůty NS odůvodňuje skutečností, že pro případ nezahájení řízení v určené lhůtě dochází k zániku předběžného opatření, které bylo nařízeno (§ 77 odst. 1 písm. a) OSŘ). Žaloba musí být soudu doručena před koncem lhůty i proto, že v souladu s § 82 odst. 1 OSŘ je řízení zahájeno právě tímto dnem. Nejedná se tedy o lhůtu určenou k procesnímu úkonu účastníka, tj. lhůtu procesněprávní.

Lhůta k podání žaloby dle § 170 odst. 1 ZŘS je tak svou povahou velmi specifická a jedinečná. Možná i z toho důvodu někteří autoři navíc uvádějí, že i o povaze lhůty a následcích nedodržení (zamítnutí žaloby) je nutné účastníka ve výroku poučit.⁹⁷ Tento názor, avšak velmi zobecněně zastává i Hromada, kdy dle něj v případě soudcovských lhůt platí následující pravidlo: „Má-li účastník ve lhůtě splnit určitou povinnost, je třeba jej o následcích marného uplynutí lhůty poučit.“⁹⁸

Další náležitostí, jež musí být v usnesení vydávaném dle § 170 odst. 1 ZŘS, je určení soudu příslušného k vedení sporného řízení. Tímto soudem je dle § 88 písm. c) OSŘ ten soud, u kterého probíhá řízení o pozůstalosti.⁹⁹

Odkazovaný účastník musí být poučen i o tom, vůči komu má jeho žaloba směřovat. Správné označení žalovaného či žalovaných je přitom pro výsledné rozhodnutí soudu naprosto zásadní. Jako žalovaní musí být v žalobě označeni všichni účastníci pozůstalostního řízení, kteří nevystupují na straně žalobce. Je přitom irelevantní skutečnost, jak se k předmětnému sporu před podáním žaloby stavěli. Tedy zda aktivně vyjadřovali svůj odmítavý postoj, byli v neutrálním postavení nebo se dokonce nevyjádřili vůbec. Je tomu tak z důvodu tzv. nerozlučného společenství účastníků na straně žalovaných (§ 91 odst. 2 OSŘ).¹⁰⁰ Z toho vyplývá zvýšená potřeba, aby byli v žalobě skutečně označeni všichni, o jejichž společná práva a povinnosti se v řízení jedná. Rozhodnutí soudu je, nestanoví-li zákon jinak, závazné pouze inter partes (§ 159a odst. 1 OSŘ), a v případech sporů o dědické právo se tato závaznost musí vztahovat na všechny dědice. Pokud by nedošlo ke

⁹⁵ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu 2011, sp. zn. Cjpn 201/2011.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. ledna 2005, sp. zn. 20 Cdo 2647/2003.

⁹⁷ HAMUEÁKOVÁ, PETROV KŘIVÁČKOVÁ... In: ŠÍNOVÁ... *Civilní proces: Řízení nesporné...* s. 124. Shodně též TLÁŠKOVÁ... In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 373 (§ 170 ZŘS).

⁹⁸ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 276 (§ 55 OSŘ).

⁹⁹ K příslušnosti soudu v pozůstalostním řízení blíže viz podkapitola 1.2.

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. února 2004, sp. zn. 30 Cdo 2537/2003. I přes závěry NS Drápal zastává názor, že není nutné v žalobě označit všechny účastníky pozůstalostního řízení. Viz DRÁPAL... In: FIALA... *Občanský zákoník IV...* s. 475 (§ 1673 OZ).

správnému označení žalovaných, soud by nemohl jinak než zamítnout žalobu pro nedostatek věcné legitimity.¹⁰¹ Nadto pokud je k podání žaloby odkázáno účastníků více (např. všichni dědici ze závěti) a žalobu podá jen jeden z nich, je nutné poučit ho i o tom, že musí ostatní odkázané účastníky označit za žalované.¹⁰² O nerozlučné společenství účastníků se jedná i tehdy, podá-li presumptivní dědic žalobu o dědické právo, aniž by byl k jejímu podání odkázán v pozůstalostním řízení.¹⁰³ V této části poučovací povinnosti přitom není výslovně vyžadováno, aby byl okruh žalovaných osob uveden přímo ve výroku. NS zastává názor, že je poučení dostáno i v případě, je-li systematicky zařazeno do odůvodnění usnesení.¹⁰⁴ Někteří odborníci se však z důvodu specifik daného řízení a vzhledem k významu, který má správné označení stran, přiklánějí k vhodnosti poučení přímo ve výroku.¹⁰⁵ Právě proto, že chybná identifikace žalovaných žalující stranou povede v tomto případě k zamítnutí žaloby, lze toto poučení pokládat za jedno z nejdůležitějších. Jako takové by se mělo logicky vyskytovat přímo ve výroku.

Neméně důležité je pak poučení týkající se formulace žalobního návrhu. V teorii civilního procesu se můžeme setkat s dělením žalob právě na základě jejich petitu. Dle tohoto dělení se v případě žaloby podávané na základě předmětného usnesení jedná o tzv. žalobu na určení právní skutečnosti. Tento druh žalob je označován za speciální typ žalob určovacích. Na rozdíl od žalob určovacích (§ 80 OSŘ) však v těchto speciálních případech žalobce v souvislosti s jejich podáním nemusí prokazovat naléhavý právní zájem na požadovaném určení.¹⁰⁶ Domáhat se určení právní skutečnosti lze totiž pouze za předpokladu, že tuto možnost předpokládá zákon, z něž obvykle také vyplývá onen právní zájem.¹⁰⁷ Z teoretického hlediska se také jedná o typickou žalobu procesní, tedy takovou, jejíž podání souvisí se sporem vzniklým v rámci probíhajícího řízení. Pokud je na základě těchto žalob rozhodnuto v následném řízení soudním, je tímto rozhodnutím do značné míry ovlivněno řízení původní.¹⁰⁸ Účelem žalob o dědické právo je dosáhnout posouzení otázky budoucího okruhu účastníků v pozůstalostním řízení. Přesněji řečeno jejich petit má znít na určení, zda někdo je či není zůstavitelovým dědicem, případně také na základě jakého dědického

¹⁰¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In: SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 72. Z judikatury např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. května 2007, sp. zn. 21 Cdo 2088/2006.

¹⁰² HAMUEÁKOVÁ, PETROV KRIVÁČKOVÁ... In: LAVICKÝ... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 360 (§ 170 ZŘS).

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 1837/2000.

¹⁰⁴ Např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 21 Cdo 1934/2012. Z odborných publikací např.: ŠEŠINA... In: ŠVESTKA... *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV...* s. 432 (§ 1672 OZ).

¹⁰⁵ HAMUEÁKOVÁ, PETROV KRIVÁČKOVÁ... In: LAVICKÝ... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 360 (§ 170 ZŘS). Shodně MUZIKÁŘ... In: MACKOVÁ... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 319 (§ 170 ZŘS).

¹⁰⁶ HAMUEÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 166.

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 2008, sp. zn. 22 Cdo 828/2006; Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. března 2006, sp. zn. 21 Cdo 2415/2005.

¹⁰⁸ HAMUEÁKOVÁ... In: SVOBODA... *Civilní proces: Obecná část ...* s. 167.

titulu (svědčí-li účastníku více dědických titulů).¹⁰⁹ Odkazovaný dědic s nejslabším dědickým právem by proto měl být poučen, aby v žalobním návrhu požadoval buď určení, že je dědicem po zůstaviteli, nebo že jím jiný účastník pozůstalostního řízení není. Sporné skutečnosti, na nichž byl spor o dědické právo založen, jsou v navazujícím soudním řízení posuzovány pouze coby prejudiciální otázky a určovací petit k nim nesměruje. Jak se s nimi soud vypořádá, nalezneme nikoli ve výroku rozhodnutí, ale v jeho odůvodnění.¹¹⁰

Pokud žaloba obsahuje veškeré náležitosti, jež vyplývají z usnesení dle § 170 ZŘS, nelze ji, jak bylo řečeno výše, zamítnout pro neprokázání naléhavého právního zájmu. Pokud však účastník žalobu podá, aniž by k jejímu podání byl odkázán, či jeho žaloba nespňuje požadavky, o nichž byl správně poučen v usnesení, musí vždy také tvrdit a prokazovat skutečnosti, svědčící o naléhavém právním zájmu. V takovém případě by se totiž jednalo o klasickou žalobu určovací.¹¹¹

2.2.3 Řízení před soudem a vliv žaloby na pozůstalostní řízení

Pro případ, že je podána včasná žaloba, jež nebude odmítnuta, popř. řízení o ní nebude zastaveno, nastává otázka, jestli bude soudní komisař tuto skutečnost reflektovat v pozůstalostním řízení. Vzhledem k tomu, jaký může mít výsledek sporu o dědické právo vliv na účastenství v řízení o pozůstalosti, se nezdá být příliš vhodné směřovat v tomto řízení ke konečnému rozhodnutí, dokud nebude o sporu pravomocně rozhodnuto. Zde se názory odborné veřejnosti opět rozcházejí a nastiňují několik variant řešení. Někteří se přiklánějí k fakultativnímu přerušení řízení dle § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ (například Tlášková či Klička).¹¹² Kovářová se Sedlákem mají za to, že by se mělo přerušovat obligatorně s odkazem na § 109 odst. 1 písm. b) OSŘ.¹¹³ V tomto případě by rozhodnutí muselo záviset na otázce, kterou soud není oprávněn sám řešit. Vzhledem k jasnému vymezení těchto otázek v § 135 OSŘ tato možnost obligatorního přerušení nepřipadá v úvahu. Šešina naopak o potřebě přerušit lehce pochybuje. Ačkoliv soudní komisař musí s ohledem na nejistý okruh účastníků vyčkat rozhodnutí soudu, nic mu nebrání, aby v mezidobí prováděl úkony týkající se jmění zůstavitele (zejména šetření existujících aktiv a pasiv pozůstalosti).¹¹⁴ Zatímco za

¹⁰⁹ MUZIKÁŘ... In: MACKOVÁ... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 319 (§ 170 ZŘS).

¹¹⁰ Žalobní návrh tedy nesmí směřovat například k určení, že závěť je neplatná. I přes rozsáhlou judikaturu NS k této otázce se i v posledních letech soudy často dopouští chybné formulace výroků svých rozhodnutí a rozhodují tak de facto pouze o předběžné otázce pro určení dědického práva. K tomuto blíže viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. listopadu 2018, sp. zn. 21 Cdo 1572/2018.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. 30 Cdo 940/2004; Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2007, sp. zn. 21 Cdo 2561/2006.

¹¹² TLÁŠKOVÁ... In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 375 (§ 170 ZŘS). Shodně KLIČKA, Ondřej. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník : komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1612 (§ 1672 OZ).

¹¹³ KOVÁŘOVÁ, SEDLÁK ... In: *Občanské soudní řízení : soudcovský komentář...* s. 420 (§ 170 ZŘS).

¹¹⁴ ŠEŠINA... In: ŠVESTKA... *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV ...* s. 434 (§ 1672 OZ).

trvání právní úpravy před rokem 1993¹¹⁵ byla v zákoně explicitně stanovena povinnost pozůstalostní řízení přerušit, dle bývalého § 175k OSŘ ani dnešního § 170 ZŘS notáři zákon nic podobného neukládá. I s ohledem na tuto změnu v zákoně je vhodnější přiklonit se k závěru o fakultativním přerušení.¹¹⁶ Soudní komisař tak má právo volby, zda po podání žaloby pozůstalostní řízení přeruší či nikoliv. Přerušeni řízení by přitom mělo trvat až do odpadnutí překážky, což by v tomto případě nejspíše znamenalo do pravomocného rozhodnutí soudu. Ve většině případů se pravomocným rozhodnutím myslí rozhodnutí odvolacího soudu, neboť účastníci často využijí veškerých nástrojů, které jim zákon k ochraně práva nabízí. Pokud však chce soudní komisař pokračovat v řízení, měl by brát v potaz i možnost podání dovolání. To sice samo o sobě nemá odkladný účinek, nicméně NS jej může i bez návrhu účastníka přiznat (§ 243 písm. b) OSŘ).¹¹⁷

Řízení před soudem na základě podané žaloby je, jak již bylo řečeno, řízením sporným, proto se jeho průběh řídí částí třetí OSŘ. Účastníky řízení jsou žalobce a žalovaný (§ 90 OSŘ). Postavení žalobce vyplývá z usnesení vydaného soudním komisařem a pak také z podané žaloby, neboť ne všichni odkazovaní účastníci se musí nutně k podané žalobě připojit, resp. ji podat (pak vystupují na straně žalované).¹¹⁸ Soud má především v tomto řízení pomocí dokazování řádně zjistit skutkový stav a na jeho základě dospět k právnímu posouzení sporu.¹¹⁹ Konečné rozhodnutí může být buď ve prospěch nebo v neprospěch žalobce v závislosti na tom, zda se mu podaří unést břemeno tvrzení a břemeno důkazní. V návaznosti na konkrétní petit formulovaný v žalobě tak soud rozhodne, že určitá osoba je/není dědicem po zůstaviteli, případně může žalobu odmítnout (např. podle § 43 odst. 2 OSŘ) nebo řízení zastavit.¹²⁰ Pokud žalobu účastník nepodá, má to ve výsledku stejné důsledky jako její odmítnutí či případné zastavení sporného řízení. Zákon pro tuto situaci konstruuje domněnku uvedenou v § 170 odst. 2 ZŘS, a sice: „*Nebyla-li žaloba ve lhůtě podána, bylo-li řízení o žalobě zastaveno nebo byla-li žaloba odmítnuta, platí, že spor o dědicke právo byl vyřešen v neprospěch toho, kdo měl své právo uplatnit žalobou.*“

Samotné rozhodnutí soudu, ač jím byl spor o dědicke právo vyřešen, nestačí k tomu, aby se výsledek soudního řízení projevil v pozůstalostním řízení. Zákonodárce v § 170 odst. 3 ZŘS soudnímu komisaři výslovně ukládá povinnost vydat usnesení, v němž promítne výrok soudního rozhodnutí do pozůstalostního řízení. Pokud tedy z výše zmíněné zákonem konstruované

¹¹⁵ Zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím, ve znění zák. č. 519/1991 Sb. účinném do 31. 12. 1992.

¹¹⁶ Nemůže však řízení přerušit již v usnesení dle § 170 ZŘS (jen s ohledem na včasné podanou žalobu). Viz Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. dubna 1998, sp. zn. 18 Co 66/98.

¹¹⁷ KOVÁŘOVÁ, SEDLÁK ... In: *Občanské soudní řízení : soudcovský komentář ...* s. 420 (§ 170 ZŘS).

¹¹⁸ K nerozlučnému společenství na straně žalované viz podkapitola 2.2.2.

¹¹⁹ MUZIKÁŘ... In: MACKOVÁ... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 319 (§ 170 ZŘS).

¹²⁰ Obecně soud zastaví řízení tehdy, vyskytne-li se neodstranitelný nedostatek podmínek řízení dle § 104 odst. 1 OSŘ či nedostatek podmínek řízení, který se nepodařilo odstranit postupem dle odst. 2 téhož ustanovení.

domněnky nebo rozhodnutí soudu vyplývá závěr, že některému z účastníků dědické právo nesvědčí, bude jeho účast právní mocí tohoto usnesení ukončena (viz též § 6 a 7 odst. 2 ZŘS).¹²¹ Usnesení se doručuje všem účastníkům do vlastních rukou (bez přípustnosti náhradního doručení pouze tehdy, nařídí-li tak soud na základě § 126 odst. 1 písm. f) a odst. 2 ZŘS). Odvolání proti němu je přípustné (§ 129 ZŘS a contrario), stejně tak případné dovolání dle § 237 OSŘ. Obdobně jako v případě sporu o dědické právo dle § 169 odst. 1 ZŘS i zde dědické právo toho, jehož účast byla usnesením ukončena nezaniká, nicméně v pozůstalostním řízení se k němu dále nepřihlíží.

Na závěr je nutné zabývat se otázkou, jaký bude postup pro případ, kdy se po nabytí právní moci rozhodnutí soudu objeví nové skutečnosti a důkazy. Stejně jako v případě sporu o dědické právo dle § 169 ZŘS, ani spor dle § 170 ZŘS nepředstavuje konečné řešení otázky dědického práva. Rozhodnutí soudu však tvoří podklad pro vydání konečného rozhodnutí o dědictví dle § 185 ZŘS. Dojde-li proto ke změně skutkového základu věci, ztrácí toto rozhodnutí své opodstatnění. Nemůže již dále sloužit jako podklad pro konečné rozhodnutí ve věci. Pokud se objeví nové skutečnosti a důkazy rozhodné pro posouzení dědického práva a dojde za tohoto změněného skutkového stavu opět ke sporu o dědické právo, je na místě nové rozhodnutí.¹²² Novou skutečností rozhodnou pro dědické právo může být například nově objevená závěť.¹²³

Mohou však nastat i případy, kdy bude novému rozhodnutí bránit překážka věci rozsouzené ve smyslu § 159a odst. 4 OSŘ. Zákon v tomto ustanovení normuje, že „*jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu.*“ Jestliže již bylo ve věci pravomocně rozhodnuto, pak by pro opětovné rozhodování v téže věci nebyly splněny podmínky řízení (§ 103 OSŘ). To by případně vedlo k zastavení takového řízení (§ 104 OSŘ). Pokud by soud přece jen v téže věci znovu rozhodl, rozhodnutí by bylo zmatečné (§ 229 odst. 2 písm. b OSŘ). Nastává tedy otázka, jaký postup zvolit v případě, kdy se objeví nové skutečnosti a důkazy, které skutkový základ věci nemění. V takových případech je zjevné, že nelze vydat nové rozhodnutí tak, jako v situacích nastíněných v předchozím odstavci.¹²⁴ Pro tyto situace připadá v úvahu žaloba na obnovu řízení dle § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ. Touto žalobou může být napadnuto pravomocné rozhodnutí soudu ve věci samé, „*jsou-li tu skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které bez své viny nemohl použít v původním řízení před soudem prvního*

¹²¹ Pokud měla být žaloba podána na určení, že jiný potenciaální dědic dědicem není, tak v případě neúspěchu žaloby, jejího odmítnutí, zastavení řízení nebo pokud vůbec nebyla podána, je s tímto účastníkem nadále jednáno jako s dědicem. (ŠEŠINA... In: ŠVESTKA... *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV...* s. 434 (§ 1672 OZ). Stejně tak pokud je soudem určeno, že někdo není dědicem z určitého dědického titulu, nebude jeho účastenství ukončeno, pokud mu zároveň svědčí jiný dědický titul. (HAMUŠÁKOVÁ, PETROV KŘIVÁČKOVÁ... In: LAVICKÝ... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 361 (§ 170 ZŘS).

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. března 2011, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010.

¹²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2018, sp. zn. 21 Cdo 3491/2016.

¹²⁴ Např. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. 21 Cdo 4758/2009.

stupně nebo za podmínek uvedených v ustanovení § 205a a 211 a též před odvolacím soudem, pokud mohou přivodit pro něbo příznivější rozhodnutí ve věci.“ Účastník navrhuující obnovu musí v žalobě prokázat i její důvod, tedy fakt, že nové skutečnosti a důkazy jsou způsobilé přivodit rozhodnutí, které bude pro něj příznivější (§ 232 odst. 1 OSŘ). Podání žaloby na obnovu řízení je omezeno lhůtami uvedenými v § 233 OSŘ.

Žaloba na obnovu řízení však připadá v úvahu až tehdy, pokud změny či zrušení rozhodnutí nelze dosáhnout jinak.¹²⁵ Takovým prostředkem k dosažení nápravy je především odvolání, které je však založeno na systému neúplné apelace. To znamená, že pokud skutečnosti a důkazy nastalé před vyhlášením tohoto rozhodnutí nespadají pod některou z výjimek uvedených v § 205a OSŘ, nelze je v odvolání uplatnit.¹²⁶ Zrušení rozhodnutí lze docílit také podáním žaloby pro zmatečnost za podmínek v § 229 OSŘ. Další prostředek, jímž může být dosaženo změny rozhodnutí, představuje tzv. žaloba oprávněného dědice (§ 189 odst. 2 ZŘS). V tomto ustanovení je uvedeno, že *„tomu, kdo nebyl účastníkem jako dědic v době vydání rozhodnutí o pozůstalosti, nebrání právní moc rozhodnutí o pozůstalosti v tom, aby se svého práva ke pozůstalosti domáhal žalobou.*“ V současné době nepanuje shoda ohledně povahy této žaloby.¹²⁷ Převážná většina odborníků se přiklání k žalobě reivindikační či žalobě na vydání bezdůvodného obohacení.¹²⁸ Pokud připadá v úvahu podání této žaloby, opět není na místě podávat žalobu na obnovu řízení.

¹²⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 847 (§ 230 OSŘ).

¹²⁶ ŠTEVČEK, Marek. In: SVOBODA... *Civilní proces: Obecná část* ... s. 389.

¹²⁷ Ke všem možným pohledům na tuto žalobu blíže viz TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. *Žaloba oprávněného dědice* [online]. advokatinidenik.cz, 3. 3. 2020 [cit. 14. 12. 2020]. Dostupné na <https://advokatinidenik.cz/2020/03/03/zaloba-opravneneho-dedice/#_ftn28>.

¹²⁸ Např.: HAMULÁKOVÁ, PETROV KŘIVÁČKOVÁ... In: LAVICKÝ... *Zákon o zvláštních řízeních soudních*... s. 389-390 (§ 189 ZŘS). Dále: PIRK, Tomáš. In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních*... s. 437 (§ 189 ZŘS).

3. Spory o dědické právo v případě vydědění

Ačkoliv se již v případě vydědění nejedná o obecnou podobu sporů o dědické právo, jde o takový spor, jehož výskyt s ohledem na jeho předmět není ojedinělý. I v této oblasti však existují mezi odborníky rozdílné názory ohledně způsobu, jak na tento spor nahlížet a jak při jeho výskytu postupovat. Nutno zároveň podotknout, že co se procesní úpravy týče, nejsou tyto spory výslovně upraveny v ZŘS. Možná i proto vznikají rozepře, zda je na místě analogické¹²⁹ či dokonce přímé použití § 169 až 170 ZŘS i v těchto případech.

Předtím než bude pojednáno o samotné problematice sporů, je vhodné v krátkosti nastínit podstatu jednotlivých pojmů, s nimiž bude pracováno. Vydědění je institut dědického práva umožňující zůstaviteli ze zákonných důvodů (§ 1646 a 1647 OZ) vyloučit nepominutelného dědice z jeho dědického práva a odejmout mu též právo na povinný díl.¹³⁰ Za nepominutelné dědice zákon označuje děti zůstavitele, a pro případ, že tito nedědí, jsou nepominutelnými dědici jejich potomci (§ 1643 odst. 1 OZ). Označení dědic přitom není zcela přesné, neboť mnohdy se o skutečné dědice nejedná.¹³¹ Dle zákona totiž těmto dědicům nepřísluší podíl na pozůstalosti, ale právo na povinný díl rovnající se určité peněžité částce (§ 1654 odst. 1 OZ). Tato částka se přitom odvíjí od čisté hodnoty pozůstalosti (§ 1655 OZ). Pokud nepominutelnému dědici svědčí dědický titul, je jeho povinný díl zahrnut v dědickém podílu (§ 1644 odst. 1 OZ) a vystupuje v řízení coby běžný dědic. Není-li zůstavitelem ani zákonem povolán dědit, je situace o něco komplikovanější. Není totiž účastníkem pro celé řízení tak jako ostatní v úvahu připadající dědicové. Figuruje pouze v těch částech řízení, jež se nějakým způsobem dotýkají jeho povinného dílu (soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání jeho povinného dílu viz § 113 ZŘS).¹³² Tento díl mu může být buď vyplacen v penězích, odkázán nebo může dojít právě k tomu, že je nepominutelný dědic vyděděním o povinný díl připraven. Vydědit lze nepominutelného dědice výslovně, ať už s uvedením či neuvedením důvodů¹³³, nebo opomenutím. V případě opomenutí buď zůstavitel předmětnou osobu vůbec nezmíní v pořízení pro případ smrti (vydědění mlčky a po právu dle § 1651 odst. 2 OZ) nebo uvede, že dědit nebude, aniž by ji přímo vydědil. Pokud se v takovém

¹²⁹ K problematice analogie ve veřejném právu blíže viz podkapitola 3.2.

¹³⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Několik poznámek ke vydědění* [online]. advokatinidenik.cz, 10. 11. 2018 [cit. 26. 10. 2020]. Dostupné na <<https://advokatinidenik.cz/2018/11/10/nekolik-poznamek-k-vydedeni/>>.

¹³¹ Ačkoli například Drápal s Šešinou mají za to, že „*onen výraz v podstatě znamená, že jde o někoho, kdo nemá být zůstavitelem opominut při rozhodování o tom, koho povolá za svého dědice,*“ a jako takový problematický není. Viz DRÁPAL, Ljubomír, ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 6, s. 15.

¹³² TLÁŠKOVÁ... In: SVOBODA... *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 263 (§ 113 ZŘS).

¹³³ Toto je novinka v OZ. K této změně uvádí důvodová zpráva následující: „*Zásadně není důvod k tomu, aby zůstavitel zdůvodňoval své rozhodnutí o vydědění v případech, kdy je ten důvod znám jak jemu, tak i vydědovanému potomku. Takových případů je drtivá většina. ... (Podle navržené úpravy by jej měl i jen sdělit favorizovanému dědici nebo vykonavateli závěti pro případ, že vydědění bude existenci tohoto důvodu popírat.)*“ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, Zvláštní část. K § 1648.

případě neprokáže zákonný důvod vydědění, má nepominutelný dědic nárok na povinný díl dle § 1651 odst. 1 OZ.

Z výše uvedeného je přitom zřejmé, že vydědění potomků poskytuje mnoho prostoru pro vznik nejrůznějších sporů. Právními odborníky je přitom často řešena otázka, zda z procesního pohledu existuje rozdíl mezi situací, kdy nepominutelný dědic popírá vydědění a činí si nárok pouze na povinný díl, a případy, kdy popírá své vydědění a zároveň tvrdí, že má být dědicem. Velkou roli v této otázce přitom hraje především § 1673 odst. 2 OZ, který stanoví následující: „*Uvede-li zůstavitel důvod vydědění, odkáže se ke podání žaloby potomek, který tvrdí, že byl vyděděn neprávem. Není-li důvod vydědění uveden, odkáže se ke podání žaloby ten, kdo má dědit na jeho místě.*“ Jelikož toto ustanovení navazuje na § 1672 OZ, v němž jsou řešeny spory o dědické právo a uplatnění práva na dědictví žalobou, nastávají v praxi rozepře ohledně jeho použití. Zejména není jasné, zda se má se toto ustanovení zákona vztahovat na všechny nepominutelné dědice popírající své vydědění nebo pouze na ty, kteří mohou žalobou ovlivnit své procesní postavení v pozůstalostním řízení. Pro větší přehlednost bude tato kapitola rozdělena do následujících podkapitol.

3.1 Nepominutelný dědic v postavení věřitele

Jak bylo naznačeno již v úvodu kapitoly, nepominutelný dědic je pojmem lehce zavádějícím. Kupříkladu Horák uvádí, že by v terminologii OZ přinejmenším „*mělo platit, že pojem a obsah mají korespondovat – ten, kdo je označován jako dědic, by měl mít dědické právo, a naopak ten, kdo nemá dědické právo, by tak nazýván být neměl.*“¹³⁴ Za vhodnější pojmenování pro nepominutelné dědice považuje termín zákonní odkazovníci.¹³⁵ Ačkoliv potomci zůstavitele ve většině případů budou i dědici, mnohdy se zůstavitel z různých důvodů rozhodne povolat za dědice jiné osoby. V případech, kdy není naplněn některý ze zákonných důvodů pro vydědění, poskytuje zákon nepominutelnému dědici jistou ochranu. Děti zůstavitele (popř. jejich potomci) tak mají nárok alespoň na povinný díl, jehož výpočet je stanoven v OZ (§ 1654 an. ve spoj. s § 1643 odst. 2 OZ). Povinný díl je tak jakýmsi kompromisem mezi pořizovací volností zůstavitele a rodinnou solidaritou. V některých případech ovšem zůstavitel své potomky nejenže nepovolá za dědice, ale rozhodne se je i vydědit. Tímto krokem je zároveň vyloučí i z práva na povinný díl představující jakési minimum, jehož se má nepominutelným dědicům dostat. Právě v případech, kdy jsou spory ohledně platnosti (případně i pravosti) vydědění, je postavení nepominutelného dědice otázkou, která v právní teorii i praxi způsobuje časté rozepře. Dá se říci, že existují dva názorové proudy.

¹³⁴ HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 11, s. 381-386.

¹³⁵ Tamtéž.

Tato podkapitola se zaměřuje na názor zastávaný především NS¹³⁶ a dále například kolektivem autorů Talandy, Talandové a Plašila.¹³⁷ Ti mají za to, že pro případ, kdy existuje pořízení pro případ smrti a je zpochybňována pouze platnost či pravost vydědění, jedná se o spor o nárok na povinný díl, nikoliv spor o dědické právo. Spor o nárok na povinný díl totiž nemá ve svém výsledku možnost ovlivnit dědické právo nepominutelných dědiců. Pro tyto případy tudíž vylučují aplikaci § 169 až 170 ZŘS.

Předmětné rozhodnutí NS¹³⁸ se týkalo pozůstalostního řízení, v němž byli vydědění potomci soudním komisařem odkázáni k podání žaloby právě dle § 170 ZŘS ve spoj. s již zmiňovaným § 1673 odst. 2 OZ. Zůstavitel přitom zanechal závět', kde stanovil univerzálním dědicem jednoho ze svých čtyř potomků a ostatní vydědil. Tito vydědění potomci v pozůstalostním řízení nenapadali platnost ani pravost existující závěti, pouze zpochybňovali důvodnost svého vydědění. Řešená právní otázka v tomto případě byla, zda „*se v případě, zpochybňují-li nepominutelní dědicové důvodnost svého vydědění, aniž by napadali i pravost a platnost závěti zůstavitele, jedná o spor o dědické právo, a lze nepominutelné dědice odkázat k podání žaloby ve smyslu § 170 z.ř.s.*“¹³⁹ V daném případě byli dědicové odkázáni k podání žaloby na určení, že jsou účastníky dědického řízení coby zákonní dědici. NS takový postup nepovažuje za správný. Ustanovení § 1673 odst. 2 OZ ve spoj. s § 170 ZŘS lze dle jeho názoru vztahovat pouze na případy, kdy vznikl spor o dědické právo. Pokud není nepominutelným dědicům zanechán dědický podíl, mají právo pouze na povinný díl. Tím se z nich stávají věřitelé dědiců zůstavitele a dědické právo jim nesvědčí. Požadují-li nepominutelní dědicové toliko svůj povinný díl a uznávají-li přitom platnost závěti, vzniká spor o nárok na povinný díl, nikoliv o dědické právo. Sporné řízení nemá v takovém případě za výsledek vyřešení otázky dědického práva. I kdyby bylo vydědění nedůvodné, okruh dědiců by se nezměnil. Zároveň NS konstatuje, že usnesení vydané dle § 170 odst. 1 ZŘS v takovém případě nemá právní účinky. Proto se pro případ podání žaloby, byť na základě odkázání soudním komisařem, jedná o klasickou určovací žalobu dle § 80 OSŘ. Konkrétně o žalobu na určení postavení vyděděných potomků jako nepominutelných dědiců. Dle NS však na tomto určení nemají tyto osoby naléhavý právní zájem. Pokud totiž uplatnili své právo na povinný díl v pozůstalostním řízení, stali se tím účastníky řízení ve smyslu § 113 ZŘS. V části pozůstalostního řízení zabývající se vypořádáním povinného dílu se pak soudní komisař zabývá případně také otázkou postavení nepominutelných dědiců v tomto řízení. Jelikož je jejich procesní postavení zajištěno § 113 ZŘS, nemohou mít naléhavý právní zájem

¹³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017.

¹³⁷ TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 27-41.

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017.

¹³⁹ Tamtéž.

na určovací žalobě. Její podání tak není na místě a musí být případně zamítnuta. Dále NS dodává, že pro případ neuspokojení nepominutelných dědiců v pozůstalostním řízení se tito mohou domáhat svých práv na povinný díl žalobou na plnění na základě § 1654 odst. 1 OZ. Tato žaloba by směřovala proti dědicům zůstavitele a výše plnění by se odvíjela od výpočtu povinného dílu z ceny pozůstalosti zjištěné v pozůstalostním řízení dle § 180 odst. 1 ZŘS. NS zdůrazňuje, že nepominutelní dědicové musí být účastníky pozůstalostního řízení dle § 113 ZŘS i proto, aby jim bylo usnesení o obvyklé ceně pozůstalosti doručeno a určená cena pro ně byla závazná. Ve sporném řízení zahájeném žalobou na plnění by pak jako předběžná otázka byla posuzována důvodnost vydědění.

Jak NS, tak i Talanda, Talandová a Plašil přitom přirovnávají postavení nepominutelných dědiců, jimž nebyl zůstavitelem zanechán dědický podíl, k postavení věřitele dědiců.¹⁴⁰ Jmenovaní autoři trvají na tom, že věřitelé zůstavitele a nepominutelní dědici by měli mít srovnatelné postavení. Svou argumentaci podporují mimo jiné § 1654 odst. 2 OZ, dle něž se nepominutelný dědic může s dědici dohodnout na jiném vypořádání povinného dílu než v penězích, nicméně tato dohoda nesmí zkracovat ostatní věřitele. Také platí, že dojde-li k opomenutí nepominutelného dědice zůstavitelem, přispívají k jeho vypořádání dědici a odkazovníci poměrně (§ 1653 OZ). Nepominutelný dědic tak má vůči nim pohledávku založenou dědickým právem a může se jí domáhat jako každý jiný věřitel. Aby se podle nich jednalo o spor o dědické právo, musí jej nepominutelní dědici podnítit a sice zpochybněním pravosti či platnosti pořízení pro případ smrti, jimž byli opomenuti. Jedině tak totiž může v případě úspěchu nepominutelným dědicům svědčit právo na dědický podíl. V tomto sporu se pak soudní komisař řídí postupy nastíněnými v kapitole 2 a s ohledem na okolnosti případu jej buď vyřeší sám, či odkáže k podání žaloby. V případě úspěchu, tedy prokázání nepravosti či neplatnosti pořízení pro případ smrti, pak mohou nepominutelní dědici dědit coby dědici ze zákonné posloupnosti (pokud neexistuje další pořízení pro případ smrti, jež by se tím aktivovalo).

V zásadě obdobný názor zastávají i Šešina s Drápalem¹⁴¹. Hlavní užití § 1673 odst. 2 OZ přitom spatřují v případě, že nebyla sepsána závěť a existuje listina o vydědění. Nepominutelný dědic je tak vyloučen ze svého dědického práva dle zákonné posloupnosti. Jestliže vyděděný na svém dědickém právu trvá, může být odkázán k podání žaloby dle § 170 ZŘS. Kdo bude tuto žalobu podávat se přitom určuje právě dle zmiňovaného ustanovení OZ. Nadto konstatují, že § 1673 odst. 1 OZ se použije, pokud zůstavitel krom listiny o vydědění zanechal též závěť a vyděděný opět trvá na svém dědickém právu (tedy zpochybňuje platnost či pravost závěti). Co se týče

¹⁴⁰ Shodně též: SVOBODA, KLIČKA... *Dědické právo v praxi...* s. 21.

¹⁴¹ DRÁPAL, Ljubomír, ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 6, s. 15-20.

postupu v případě, vyskytne-li se pouze spor o povinný díl, souhlasí s postupem nastíněným NS a mají za to, že není na místě žalovat na určení.

Kde se však výše uvedené odborné názory rozcházejí, je účastenství nepominutelných dědiců se sporným právem na povinný díl. Šešina a Drápal¹⁴² spolu s NS¹⁴³ trvají na tom, že nepominutelní dědici musí být i přes spornost jejich práva účastníky pozůstalostního řízení dle § 113 ZŘS. Je tomu tak zejména proto, aby pro ně bylo závazné usnesení vydávané v pozůstalostním řízení dle § 180 odst. 1 ZŘS stanovující obvyklou cenu pozůstalosti. Dle jejich názoru by měla být pro nepominutelné dědice závazná výše ceny pozůstalosti určená v pozůstalostním řízení. Vše ostatní týkající se sporného práva by měl vyřešit soud ve sporném řízení na základě žaloby na plnění.

Podle Talandy, Talandové a Plašila¹⁴⁴ by tento přístup mohl být v praxi velmi problematický a mohl by nepominutelné dědice oproti ostatním věřitelům značně znevýhodňovat. K názorům NS a Šešiny s Drápalem se vyjadřují následovně. Kolektiv autorů prvně uvádí, že NS výše zmíněné závěry ohledně závaznosti usnesení o ceně pozůstalosti ve svém rozhodnutí ničím nepodložil. Šešina s Drápalem sice odkázali na judikaturu, nicméně na judikaturu prvorepublikovou vztahující se k obecnému zákoníku občanskému.¹⁴⁵ Tento zákon je znám také jako ABGB a dodnes platí v Rakousku.¹⁴⁶ Závěry judikatury, na kterou odkazují Šešina s Drápalem, jsou tak již překonány novější rakouskou judikaturou. Dnes přitom dle závěrů tamější judikatury platí, že by usnesení o ceně pozůstalosti nemělo být ve sporu o povinný díl závazné.¹⁴⁷

Závazností usnesení o ceně pozůstalosti by docházelo ke znevýhodnění nepominutelných dědiců oproti jiným věřitelům. Věřitelé zůstavitele totiž „*mohou v rámci řízení o zaplacení své pohledávky vést jakékoli dokažování o její výši, zatímco nepominutelný dědic v řízení o pozůstalosti může toliko vznášet dotazy, činit námitky a uplatňovat připomínky podle § 1655 odst. 2 OZ a § 178 odst. 1 ZŘS, přesto by pro něho bylo rozhodnutí o určení ceny závazné.*“¹⁴⁸ Ostatní věřitelé mohou svou pohledávku žalovat kdykoliv pouze za omezení stanoveného v § 1703 OZ. U nepominutelných dědiců vázaných usnesením o ceně pozůstalosti nastává otázka, kdy by vůbec mohli žalobu na plnění podat.¹⁴⁹

Talanda, Talandová a Plašil nabízejí následující řešení. Ocenění pozůstalosti provedené v pozůstalostním řízení by dle nich pro spor o povinný díl nemělo být závazné. Cena pozůstalosti by tak měla být stanovena pouze pro účely pozůstalostního řízení. Pokud nepominutelný dědic

¹⁴² DRÁPAL, Ljubomír, ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 6, s. 15-20.

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017.

¹⁴⁴ TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 27-41.

¹⁴⁵ Císařský patent č. 946/1811 ř.z., obecný zákoník občanský, ve znění zákona č. 69/1916 ř.z. účinném do 31. 12. 1965.

¹⁴⁶ JGS Nr. 946/1811, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁷ TALANDA, TALANDOVÁ, PLAŠIL... Postavení nepominutelného dědice...s. 38.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 39.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 39.

uplatní právo na povinný díl, stane se účastníkem dle § 113 ZŘS. Nicméně je-li vyděděn a jeho právo na povinný díl je sporné, není soudní komisař příslušný řešit tento spor v pozůstalostním řízení. Soudní komisař by tak měl účastenství těchto osob ukončit postupem dle § 7 odst. 2 ZŘS a poučit je o možnosti domáhat se svého povinného dílu podáním žaloby na plnění. Vydědění nepominutelní dědici by neměli být účastníky pozůstalostního řízení. Výjimkou by byl spor o dědické právo a případy vydědění bez uvedení důvodu. V těchto případech má totiž nepominutelný dědic dle § 1648 OZ „*právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění.*“ Obvyklá cena pozůstalosti vyčíslená v pozůstalostním řízení by pak nepominutelným dědicům sloužila jako základ a orientační pomůcka pro určení požadované výše povinného dílu.¹⁵⁰ Nepominutelný dědic by případně mohl požadovat i rozdílnou výši povinného dílu, než jaká by mu vyplývala z usnesení o ceně pozůstalosti. To by činil zejména v případech, kdy by chtěl rozporovat správnost pozůstalostního jmění zjištěného v pozůstalostním řízení. Výši částky, kterou by coby povinný díl požadoval, by pak musel ve sporném řízení prokázat.¹⁵¹

3.2 Vydědění nepominutelného dědice jako spor o dědické právo

Oproti přístupu rozebranému v předchozí kapitole stojí názor, který zastává především Městský soud v Praze¹⁵² (dále jen „MSPH“). K závěrům vyjádřeným v předmětném usnesení se příklání i Hamuláková.¹⁵³ Podobné stanovisko zastává také Svoboda s Kličkou, kteří systematicky řadí spory v případě vydědění mezi spory o dědické právo zakládající se na rozdílných skutkových tvrzeních, aniž by se nad touto skutečností jakkoliv pozastavili.¹⁵⁴

MSPH kategoricky nesouhlasí s tím, že by se postavení nepominutelných dědiců mělo přirovnávat k postavení věřitelů zůstavitele. Tento názor podkládá římskoprávními kořeny tohoto pojmu a jeho nerozlučitelnou spjatostí s dědickým právem. Vzhledem k tomu, jak blízký vztah mají tyto osoby k zůstaviteli, je dle MSPH nutné, i s ohledem na právní úpravu dědického práva v OZ, rozhodovat o jejich právech přímo v pozůstalostním řízení. Pokud totiž hmotné právo konstituuje subjektu určitá práva, mají být tato zajištěna jemu odpovídajícím procesním právem. Co se naopak v pozůstalostním řízení řeší pouze v případě likvidace pozůstalosti, jsou pohledávky věřitelů. Z těchto důvodů považuje postavení nepominutelných dědiců za postavení svého druhu. Navíc

¹⁵⁰ Předmětné usnesení by jim v případě ukončení jejich účasti v pozůstalostním řízení nebylo doručováno. Aby jej tedy vydědění nepominutelní dědicové mohli využít jako orientační pomůcku, museli by nejspíše nahlédnout do spisu na základě § 95 odst. 2 zákona č. 358/1992 Sb., České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵¹ TALANDA, TALANDOVÁ, PLAŠIL... Postavení nepominutelného dědice... s. 40-41.

¹⁵² Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.

¹⁵³ HAMULÁKOVÁ, Klára. In: HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KRIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *Civilní proces – Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 414-421.

¹⁵⁴ SVOBODA, KLÍČKA... *Dědické právo v praxi*... s. 246.

dodává, že postup, dle něž by se práva nepominutelných dědiců řešila mimo pozůstalostní řízení, neodpovídá právní úpravě ani judikatuře. Z hlediska procesního řešení považuje MSPH za správný následující postup: „*Příznává-li zákon tomu, kdo se domáhá dědictví, právo na to, aby jeho spor s osobami, kterým jinak podle zjištění soudu svědčí dědické právo, byl řešen v rámci řízení o pozůstalosti (§ 168, § 169 a § 170 z.ř.s.), tj. aby se domáhal svého práva např. zpochybnováním pravosti či platnosti závěti, je namíste stejné právo přiznat i nepominutelnému dědici, který zpochybnuje platnost svého vydědění. ... Odvolací soud má proto na rozdíl od soudu I. stupně za to, že na řešení sporů nepominutelných dědiců, kteří popírají platnost vydědění (aniž by zpochybnovali platnost závěti) je nutno aplikovat ustanovení § 1673 odst. 2 o.z. přímo a ustanovení § 168, 169 a 170 z.ř.s. analogicky. Popírá-li vyděděný potomek nejen platnost vydědění, ale zároveň i platnost závěti nebo jde o případ, kdy zůstavitel žádnou závět' nezanechal, je zde spor o dědické právo a ustanovení § 168, 169 a 170 z.ř.s. se použije přímo.*“¹⁵⁵ Nad čím je třeba se v tomto navrhovaném postupu zamyslet, je analogická aplikace ustanovení ZŘS. Právo civilního procesu je totiž právem veřejným. Ve veřejném právu přitom platí omezení státní moci zákonem (čl. 2 odst. 2 LZPS) a analogie ve veřejném právu je obecně jevem nežádoucím. Její použití v procesním právu však zcela vyloučené není. Dle NS je možné v mimořádných případech užití analogie výjimečně připustit. Zejména pokud jsou v zákonné úpravě logické nedostatky. Analogie tak může představovat řešení souladné s ústavním pořádkem i účelem zákona.¹⁵⁶ Řešení zvolené MSPH by se tedy s ohledem na nedostatek zákonné úpravy dalo za takový mimořádný případ považovat.

Hamuláková připouští, že „*nelze jednat jako s účastníkem řízení s někým, jehož právo na povinný díl je sporné, neboť byl zůstavitelem vyděděn a popírá platnost vydědění.*“¹⁵⁷ Nicméně i přes to se přiklání k řešení zvolenému MSPH, a to z následujících důvodů. Pokud by byl vyděděný nepominutelný dědic vyloučen z pozůstalostního řízení, mohlo by mu to později působit potíže ve sporném řízení. Jestliže by byla prokázána neplatnost vydědění, bylo by již pro něj „*složitě prokázat skutečnou výši obvyklé ceny pozůstalosti.*“¹⁵⁸

Na tomto místě je vhodné zmínit, že Šešina¹⁵⁹ v minulosti zastával obdobný názor jako MSPH, a stejně tak i Plašil¹⁶⁰ dříve připouštěl tuto variantu jako tu jednodušší ze dvou možných procesních řešení. Oba dva však později svá stanoviska značně přehodnotili, jak je patrné v předchozí podkapitole. V době, kdy MSPH vydal své rozhodnutí, navíc neexistovala judikatura NS zabývající se touto právní otázkou. Z aktuální rozhodovací činnosti NS lze dovodit, že svůj

¹⁵⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.

¹⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2017, sp. zn. 32 Cdo 2422/2015.

¹⁵⁷ HAMULÁKOVÁ, Klára. In: HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KRIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *Civilní proces – Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 419.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ ŠEŠINA... In: ŠVESTKA... *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV...* s. 442-444 (§ 1673 OZ).

¹⁶⁰ PLAŠIL, Zdeněk. Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 3, s. 14-19.

závěr vyjádřený v předchozí podkapitole považuje za správný.¹⁶¹ Pokud by tedy MSPH chtěl na svém názoru trvat, musel by se s judikaturou NS argumentačně vypořádat.¹⁶² Zejména by musel „*seznatelným způsobem vyložit, proč se ve věci s obdobným skutkovým či právním základem*“¹⁶³ i nadále odchyluje od názoru vyjádřeného NS.

S ohledem na vše, co bylo řečeno v kapitole 2 o sporech o dědické právo, dává větší smysl v případě vydědění rozlišovat, kdy se skutečně jedná o spor o dědické právo a kdy jde pouze o spor o povinný díl. Aby se opravdu jednalo o spor o dědické právo, musí mít jeho výsledek alespoň potencionální možnost v tomto směru ovlivnit postavení nepominutelného dědice. Jinak řečeno, nepominutelný dědic musí mít šanci v případě úspěchu ve sporu ovlivnit své postavení v pozůstalostním řízení a stát se dědicem po zůstaviteli. Tak to bude tehdy, pokud současně s vyděděním napadá pořízení pro případ smrti. Pro případ, že jej zůstavitel nezanechal, pak tehdy trvá-li na svém dědickém právu na základě zákonné dědické posloupnosti. V opačném případě, tedy má-li být ve sporu pouze posouzen nárok na povinný díl, se zdá být logičtější vyřešit tento spor mimo pozůstalostní řízení. Ne však žalobou na základě odkázání soudního komisaře postupem dle § 170 ZŘS, nýbrž žalobou na plnění ve smyslu § 1654 odst. 1 OZ.

Důvodem pro tento závěr je především zákonná konstrukce povinného dílu coby určité peněžité částky, která se oproti předchozí právní úpravě¹⁶⁴ změnila. Před účinností OZ měl totiž nepominutelný dědic nárok na dědický podíl z pozůstalosti. Zde je patrné, že měl zákonodárce v úmyslu určitou změnu v postavení nepominutelného dědice. Má-li vůči dědicům a odkazovníkům nárok na vyplacení peněžité částky, je vhodným řešením nahlížet na něj jako na jejich věřitele. Má-li tedy mít obdobné postavení jako věřitel, měl by mít i možnost žalovat svou pohledávku žalobou na plnění. Jelikož se zde nejedná o žalobu, která by nám určovala okruh dědiců jako v případě sporu o dědické právo, není nutné, aby bylo k jejímu podání odkazováno v pozůstalostním řízení. Nehledě na to, že by se tím mohlo trvání pozůstalostního řízení značně prodloužit o dobu, než by soud rozhodl, což jistě není stavem žádoucím. Ať už by soud nakonec dospěl k jakémukoliv závěru ohledně vydědění, mohlo by jít i o zdržení v řádu několika let, aniž by výsledek sporu měl šanci ovlivnit dědické právo nepominutelného dědice.

Otázkou však zůstává, zda má nepominutelný dědic popírající své vydědění být účastníkem pozůstalostního řízení. Pokud by jím zůstal, mohl by svými úkony ovlivňovat průběh pozůstalostního řízení. Zejména by to těmto nepominutelným dědicům poskytlo možnost svými

¹⁶¹ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. května 2019, sp. zn. 21 Cdo 3755/2017; Dále Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2019, sp. zn. 24 Cdo 2836/2019.

¹⁶² Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 2009, sp. zn. 30 Cdo 2811/2007.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Myšleno úprava zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění zák. č. 428/2011 Sb. účinném do 31. 12. 2013.

dotazy, námitkami a připomínkami dle § 1655 odst. 2 OZ, případně i opravnými prostředky proti usnesení o obvyklé ceně, záměrně zdržovat průběh řízení. Je přitom zvláštní, aby do pozůstalostního řízení zasahoval někdo, jehož procesní postavení je sporné. Zvláště v případech, kdy by se následně ukázala odůvodněnost vydědění této osoby. Pokud by účastníkem nebyl, neměl by procesní možnost vyjadřovat se k určování obvyklé ceny pozůstalosti. Zároveň by však pro něj usnesení o obvyklé ceně pozůstalosti nebylo závazné. Pokud by následně žaloval na plnění, mohl by tak nárokovat i jinou výši povinného dílu, než jaká by vyplývala z ocenění pozůstalosti v tomto usnesení. Jestliže by však měl za to, že soudní komisař při vyčíslení ceny pozůstalosti pochybil, musel by to také prokázat. To by v praxi mohlo být poněkud obtížné. Přesto by to nepominutelnému dědici poskytlo více prostoru k dokazování ohledně výše pozůstalostního jmění.

Je zjevné, že se jedná o otázku poměrně složitou. Obě výše uvedené varianty účastenství nepominutelného dědice se sporným právem na povinný díl v pozůstalostním řízení mají svá negativa. Stejně jako ostatní věřitelé by však tyto osoby měly mít možnost provádět ohledně výše své pohledávky jakékoliv dokazování. Proto se zdá být vhodnější řešení, v němž pro ně usnesení o obvyklé ceně pozůstalosti závazné nebude. Bude jim pak ponecháno na vůli, zda z něj budou či nebudou vycházet ohledně výše jimi požadovaného plnění.

Vezmeme-li v potaz vše výše uvedené, lze se závěry učiněnými NS souhlasit. Nicméně pokud na nich hodlá trvat, jistě by bylo z jeho strany vhodné je lépe a přesvědčivěji odůvodnit. Ačkoliv ve výsledku je názor NS správný, ve svém rozhodnutí se dostatečně nevypořádal se všemi aspekty problému. Zejména nevysvětlil, proč je podle něj nutné, aby byla pro nepominutelné dědice popírající své vydědění závazná obvyklá cena pozůstalosti určená v pozůstalostním řízení. Ve svém rozhodnutí označil tyto osoby za věřitele dědiců, zároveň jim však odepřel možnost dokazování ohledně výše svého povinného dílu ve sporném řízení.

Závěr

V souvislosti s pozůstalostním řízením se najde jen málokdo, komu se téměř okamžitě nevybaví obava z vleklých bojů o majetek, které v rámci něj mohou vznikat. Spory o dědické právo představují významnou součást právní úpravy pozůstalostního řízení. Posouzení těchto sporů má přitom zásadní vliv nejen na výsledek pozůstalostního řízení, ale i na jeho průběh, neboť nám odpovídají na otázku, s kým má soudní komisař jednat jako s presumptivním dědicem. V současné době však na toto téma najdeme jen málo zmínek v odborné literatuře, a ještě méně takových, které se mu věnují dostatečně podrobně.

Jedním z cílů této práce proto bylo přiblížit procesní pravidla, jež je třeba dodržet v případě výskytu sporu o dědické právo. Především pak charakterizovat jednotlivé spory o dědické právo z hlediska toho, kdo je oprávněn je řešit a co je jejich obsahem. Stejně tak bylo mým cílem dospět k řešení procesní otázky sporu v případě vydědění. Především nepanuje shoda v tom, zda jej posuzovat dle stejných ustanovení jako spor o dědické právo, byť se o něj vždy jednat nemusí. Důvod pro možné odlišné procesní řešení představuje především nová úprava OZ týkající se institutu nepominutelných dědiců a jejich povinného dílu.

Práce je z hlediska obsahu rozdělena do tří kapitol. První z nich se nazývá Význam pozůstalostního řízení a jeho právní úprava. Jak už název napovídá, pojednává především o tom, k čemu pozůstalostním řízením směřuje, dále v krátkosti o jeho průběhu a charakteristice a nastiňuje, kam do toho všeho zapadají spory o dědické právo. Tato kapitola je důležitá především k prvotní představě týkající se komplexního zařazení těchto sporů do řízení a vyjasnění vzájemných souvislostí v postupech soudního komisaře.

Druhá kapitola nese název Podoby sporů o dědické právo. V úvodu kapitoly je definován zásadní rozdíl mezi spory dle § 169 a § 170 ZŘS, stejně jako důvody, pro které je nutné mezi nimi rozlišovat. Je zde řešena i otázka použitelnosti judikatury k předchozí procesněprávní úpravě, což je vzhledem k soudním rozhodnutím coby primárnímu zdroji informací v této oblasti práva klíčové. Ve dvou podkapitolách je následně teoreticky i prakticky rozebrán postup pro případ výskytu toho kterého sporu. Pro případ sporu dle § 169 ZŘS je to především jeho kompletní řešení v rámci pozůstalostního řízení soudním komisařem. Podkapitola zabývající se spory o dědické právo pro případ sporných rozhodných skutečností se pak dále dělí. Pozornost je věnována především tomu, kterého z účastníků je třeba odkázat k podání žaloby s ohledem na poměrně stručnou a vágní formulaci zákona. Za pomoci všech možných hledisek je zde řešeno, či právo se v té které procesní situaci jeví nejslabším. Dále je zde pojednáno o obsahových náležitostech usnesení dle § 170 odst. 1 ZŘS, rozšířené poučovací povinnosti soudního komisaře nad rámec procesního práva a také následkům pro případ, že některá z povinných náležitostí chybí. V závěru

je pak řešena žaloba, její povaha a vliv, jenž má její podání či nepodání na průběh pozůstalostního řízení.

Poslední kapitola, pojmenovaná Spory o dědické právo v případě vydědění, se také dělí na podkapitoly. Na jejím začátku je ve stručnosti rozebrána nová koncepce povinného dílu nepominutelných dědiců a také podstata institutu vydědění. V návaznosti na novou úpravu OZ v této oblasti následuje pojednání o rozdílech mezi sporem o povinný díl a sporem o dědické právo v případě vydědění. Za pomoci výkladových metod, dedukce a komparace soudní judikatury a odborných publikací expertů na dědické právo tato kapitola nalézá řešení, které nejlépe odpovídá koncepci sporů o dědické právo. Přitom bere v úvahu především myšlenku, jež staví nepominutelného dědice do postavení věřitele dědiců a nejnovější judikaturu NS k této problematice.

Na základě použité metodiky jsem položené výzkumné otázky a stanovené hypotézy vyhodnotila následovně. První výzkumná otázka směřovala na význam usnesení soudního komisaře vydávaného dle § 170 odst. 1 ZŘS. Konkrétně, zda může toto usnesení způsobit, že bude odkázaná osoba nadále účastníkem pozůstalostního řízení i v případě neúspěchu ve sporu. Jedná se o otázku zdánlivě jednoduchou. Rozborem provedeným v této práci však dospějeme k závěru, že tomu tak úplně není. Toto usnesení odkazuje soudním komisařem určenou osobu k podání žaloby na určení, zda je či není dědicem zůstavitele. Předmětné určení se pak odráží v procesním postavení, kdy tato osoba buď nadále zůstává účastníkem pozůstalostního řízení nebo se její účast ukončuje. Pro případ nepodání žaloby v určené lhůtě, jejímu odmítnutí soudem či zastavení soudního řízení pak platí domněnka rozhodnutí soudu v neprospěch odkázaného účastníka. Aby však mohly mít rozhodnutí soudu či zákonem vytyčená domněnka právní účinky v pozůstalostním řízení, je nezbytně nutné, aby mělo usnesení dle § 170 odst. 1 ZŘS všechny povinné náležitosti. Především je kladen důraz na dodržení poučovací povinnosti soudního komisaře. Pokud dojde k podání žaloby, mohou být tyto nedostatky napraveny v řízení před soudem pomocí dodatečného poučení. Skutečný význam správné formulace a obsahové úplnosti tohoto usnesení se však ukazuje v případě, kdy žaloba podaná není. Pokud usnesení soudního komisaře nesplňuje požadavky stanovené zákonem a judikaturou, nemohou v případě nepodání žaloby nastat nepříznivé důsledky předvídané zákonem. Odkázaný účastník tak může být i přes nepodání žaloby nadále považován za účastníka pozůstalostního řízení. Stejně tak pokud soud nenapraví chyby soudního komisaře v soudním řízení a chybějící poučení nedoplní, nemůže mít rozhodnutí soudu právní účinky v pozůstalostním řízení. To nám také potvrzuje první hypotézu: Chybné usnesení soudního komisaře dle § 170 odst. 1 ZŘS může mít vliv na právní účinky rozhodnutí soudu v pozůstalostním řízení.

Druhá výzkumná otázka se týkala použití § 1673 odst. 2 OZ, především skutečnosti, zda se má v případě sporu o vydědění postupovat procesně stejně jako u sporů o dědické právo. Díkce a systematické zařazení zmíněného ustanovení OZ zdánlivě naznačují, že spor o neoprávněné vydědění je procesně to samé jako spor o dědické právo. Jelikož se jedná o poměrně nově normovaný spor, není stále zcela jasné, jak má v případě jeho výskytu soudní komisař postupovat. I ze soudní judikatury a názorů odborníků přitom vyplývá, že je bezpochyby možné nalézt argumenty pro dvě v úvahu připadající verze procesního postupu. Jedno řešení nabízí ve všech případech popírání oprávněnosti vydědění použití úpravy sporů o dědické právo v OZ a ZŘS. Druhé navrhuje rozlišovat situace, kdy nepominutelný dědic brojí pouze proti vydědění, aniž by si činil nárok na dědické právo, a kdy naopak na svém dědickém právu trvá. Odlišně přitom navrhuje řešit spor o povinný díl, jehož jádrem je posouzení otázky, zda se osoba nachází v postavení nepominutelného dědice s právem na povinný díl, či zda je vyděděna. V tomto případě nemá výsledek sporu možnost uvést nepominutelného dědice do dědického práva, jinak řečeno určit, že je dědicem po zůstaviteli. Jelikož hlavním smyslem sporů o dědické právo je postavit najisto sporné dědické právo presumptivních dědiců, nejeví se vhodné ani praktické v tomto případě postupovat stejným způsobem. Ztotožňuji se se závěrem, který v této věci učinil NS, a sice, aby se spory výhradně o povinný díl řešily nezávisle na pozůstalostním řízení, a to pomocí žaloby na zaplacení peněžité částky odpovídající povinnému dílu. V tomto soudním sporu by se pak řešila i otázka oprávněnosti vydědění. I přes dle mého názoru správný závěr NS však považuji za nezbytné, aby se touto otázkou pro futuro zabýval znovu. Jeho argumentace skutečností, že účastenství dle § 113 ZŘS nepominutelným dědicům zajišťuje dostatečné procesní postavení je vzhledem k jejich nejistému účastenství v případě vydědění poněkud zavádějící. Je proto zapotřebí, aby své závěry odpovídajícím způsobem odůvodnil a lépe argumentačně podložil, což by jistě přimělo soudce i právní odborníky nahlížet na tuto procesní problematiku jinak. K tomuto účelu by zajisté mohl posloužit institut stanoviska k rozhodovací činnosti soudů, jehož hlavním účelem je právě sjednocování soudního rozhodování.¹⁶⁵ S odpovědí na druhou výzkumnou otázku se tak potvrzuje i druhá hypotéza: Spor v případě vydědění nemusí být vždy řešen procesním postupem stanoveným pro spor o dědické právo.

¹⁶⁵ NS může vydávat stanoviska na základě § 14 odst. 3 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Bibliografie

Monografie

1. HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *Civilní proces – Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 488 s.
2. MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 296 s.
3. SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 408 s.
4. SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 458 s.
5. ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces: Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 379 s.

Komentáře

1. BÍLEK, Petr a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 1118 s.
2. FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 648 s.
3. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení : soudcovský komentář : podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III, Zvláštní řízení soudní*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 1079 s.
4. LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 1012 s.
5. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2400 s.
6. MACKOVÁ, Alena a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních : komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. 864 s.
7. PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník : komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 3120 s.
8. SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 1627 s.
9. SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 1156 s.
10. ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo, (§ 1475 až 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 720 s.

Odborné časopisy

1. BARTONÍČKOVÁ, Klára. KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*, 2009, č. 17, s. 611-615.
2. BARTOŠ, Jiří. Ještě ke sporům o dědické právo – rekapitulace. *Ad Notam*, 2012, roč. 18, č. 4, s. 16-21.
3. DRÁPAL, Ljubomír, ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 6, s. 15-20.
4. HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 11, s. 381-386.
5. HROMADA, Miloslav, ŠÍMA, Alexandr. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 4, s. 122-126.
6. KLEIN, Šimon. Veřejné listiny a jejich důkazní síla. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 4, s. 3-6.
7. PLAŠIL, Zdeněk. Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 3, s. 14-19.
8. PULKRÁBEK, Zdeněk. K povaze lhůty podle § 247 odst. 1 OSŘ – hmotněprávní či procesní? *Právní rozhledy*, 2004, č. 13, s. 502-504.
9. RYŠÁNEK, Zdeněk. Sporné dědické právo. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 6, s. 26-29.
10. TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 27-41.
11. TALANDA, Adam. Určení účastníků řízení o pozůstalosti na základě pořízení pro případ smrti. *Právní rozhledy*, 2016, č. 21, s. 753-756.

Judikatura

1. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. března 1996, sp. zn. 24 Co 58/96.
2. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 23. dubna 1999, sp. zn. 18 Co 265/98.
3. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. dubna 1998, sp. zn. 18 Co 66/98.
4. Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. srpna 1998, sp. zn. I. ÚS 230/98.
5. Usnesení Nejvyššího soudu ze 17. listopadu 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98.
6. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 1837/2000.
7. Nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2003, sp. zn. II. ÚS 560/01.
8. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 1847/2002.
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 2428/2003.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. února 2004, sp. zn. 30 Cdo 2537/2003.

11. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. července 2004, sp. zn. 30 Cdo 493/2004.
12. Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2004, sp. zn. II. ÚS 623/04.
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. ledna 2005, sp. zn. 20 Cdo 2647/2003.
14. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2005, sp. zn. 30 Cdo 2908/2004.
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. února 2005, sp. zn. 29 Odo 741/2003.
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. 30 Cdo 940/2004.
17. Nález Ústavního soudu ze dne 9. listopadu 2005, sp. zn. I. ÚS 261/03.
18. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. března 2006, sp. zn. 21 Cdo 2415/2005.
19. Nález Ústavního soudu ze dne 9. května 2006, sp. zn. I.ÚS 467/04.
20. Nález Ústavního soudu ze dne 26. července 2006, sp. zn. II. ÚS 300/06.
21. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2006, sp. zn. 28 Cdo 2098/2006.
22. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2007, sp. zn. 29 Odo 12/2005.
23. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2007, sp. zn. 21 Cdo 2561/2006.
24. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. května 2007, sp. zn. 21 Cdo 2088/2006.
25. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 2008, sp. zn. 22 Cdo 828/2006.
26. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 2361/2007.
27. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2008, sp. zn. 28 Cdo 66/2008.
28. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2008, sp. zn. 21 Cdo 3552/2008
29. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008.
30. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 2009, sp. zn. 30 Cdo 2811/2007.
31. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. března 2011, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010.
32. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. 21 Cdo 4758/2009.
33. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 21 Cdo 1934/2012.
34. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2017, sp. zn. 21 Cdo 1369/2016.
35. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2017, sp. zn. 32 Cdo 2422/2015.
36. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.
37. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2018, sp. zn. 21 Cdo 3491/2016.
38. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017.
39. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. listopadu 2018, sp. zn. 21 Cdo 1572/2018.
40. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. května 2019, sp. zn. 21 Cdo 3755/2017.
41. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. října 2019, sp. zn. 14 Cmo 56/2019.
42. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2019, sp. zn. 24 Cdo 3035/2019.
43. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2019, sp. zn. 24 Cdo 2836/2019.
44. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. dubna 2020, sp. zn. 24 Cdo 4072/2019.

Internetové zdroje

1. BEDNÁŘ, Václav. *Několik poznámek k vydědění* [online]. advokatnidenik.cz, 10. 11. 2018 [cit. 26. 10. 2020]. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2018/11/10/nekolik-poznamek-k-vydedeni/>>.
2. FIALA, Roman. *Spory o dědické právo* [online]. pravni prostor.cz, 18. 7. 2019 [cit. 9. 7. 2020]. Dostupné na <<https://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>>.
3. TALANDA, Adam, TALANDO VÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. *Žaloba oprávněného dědice* [online]. advokatnidenik.cz, 3. 3. 2020 [cit. 14. 12. 2020]. Dostupné na <https://advokatnidenik.cz/2020/03/03/zaloba-opravneneho-dedice/#_ftn28>.

Jiné zdroje

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, č. 292/2013 Dz.
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.
3. Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu 2011, sp. zn. Cpj n 201/2011.

Právní předpisy

1. JGS Nr. 946/1811, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů.
2. Císařský patent č. 946/1811 ř.z., obecný zákoník občanský, ve znění zákona č. 69/1916 ř.z. účinném do 31. 12. 1965.
3. Zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím, ve znění zák. č. 519/1991 Sb. účinném do 31. 12. 1992.
4. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zák. č. 428/2011 Sb. účinném do 31. 12. 2013.
6. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 358/1992 Sb., České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

8. Vyhláška č. 37/1992 Sb., ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
12. Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
13. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
14. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Abstrakt

Práce je zaměřena na oblast práva dědického z pohledu procesního práva, konkrétně na jednu část pozůstalostního řízení – spory o dědické právo. Smrt člověka je nevyhnutelnou součástí lidského života a v souvislosti s ní, tedy v rámci pozůstalostního řízení, může být potencionálními dědici uplatněno vícero navzájem si odporujících nároků. Spor o dědické právo nastává v situaci, kdy vedle sebe nemohou obstát všechna dědická práva potencionálních dědiců.

Přestože jde o problematiku běžně se vyskytující v pozůstalostním řízení, není v současné době uspokojivě odborně zpracována. Práce bude věnována jak sporům zakládajícím se na právním posouzení, tak sporům zakládajícím se na rozdílných skutkových tvrzeních, které jsou svou podstatou složitější. Dalším neméně důležitým sporem, jež bude zpracován, je spor o dědické právo v případě vydědění. K tomuto tématu, stejně jako ke všem výše zmíněným, existuje rozsáhlá judikatura Nejvyššího soudu, proto práce reflektuje též vybrané judikáty, analyzuje je a hodnotí jejich přínos v této konkrétní oblasti procesního práva.

Cílem práce tedy bude přiblížení problematiky sporů o dědické právo v rámci pozůstalostního řízení, nastínění judikatury a postoje Nejvyššího soudu k vybraným otázkám týkajících se této problematiky a kritické zhodnocení současné právní úpravy.

Abstract

The thesis is focused on the area of inheritance law from the point of view of procedural law specifically on one part of inheritance proceedings – inheritance law disputes. Human death is an inevitable part of human life, and in connection with it, ie in the context of inheritance proceedings, several conflicting claims may be asserted by potential heirs. A dispute over inheritance rights arises in a situation where not all inheritance rights of potential heirs can stand side by side.

Although this is a common issue in inheritance proceedings, it is currently not satisfactorily professionally addressed. The thesis will be devoted to both disputes based on legal assessment and disputes based on different factual claims, which are inherently more complex. Another no less important dispute that will be processed is a dispute over inheritance law in the event of disinheritance. There is an extensive case law of the Supreme Court on this topic, as well as on all the above, so the thesis also reflects selected case law, analyze them and evaluate their contribution in this particular area of procedural law.

The aim of the thesis will be to approach the issue of disputes over inheritance law in the estate, outline the case law and the position of the Supreme Court on selected issues related to this issue and a critical evaluation of current legislation.

Klíčová slova

Spory o dědické právo, spory v pozůstalostním řízení, spory o dědictví, sporné právo, dědické právo, pozůstalostní řízení, nepominutelný dědic, spory v případě vydědění, vydědění, soudní komisař, notář.

Key words

Inheritance law disputes, disputes in inheritance proceedings, disputes over inheritance, disputed law, inheritance law, inheritance proceedings, indispensable heir, disputes in case of inheritance, inheritance, court commissioner, notary.